I. N. J.

DISPUTATIONEM INAUGURALEM
MEDICAM
DE

PERVIGILIO,

Consentiente
Gratioso Ordine Medico in Illustri Salanâ,
PRÆSIDE
Viro
Excellentissimo, atque Experientissimo
DN. GEORGIO WOLFFGANGO WEDELIO,
Medicinæ Doctore, Theoret. P. P. Archiatro Ducali Saxonico, & S. R. I. Academiæ Naturæ Curiosorum Adjuncto,
Facultatis Medicæ h. t. Decano,
Dn. Præceptore & Patrono suo summè observando,
PRO LICENTIA
assumendi Doctoris gradum
Publico examini submittit
PAULUS GOTTFRIED Sperling/
Wittebergensis Saxo,
In Auditorio Majori, horis ante & pomeridianis,
Ad diem Februarii, Anno 1680.

JENÆ, Typis WERTHERIANIS.

PROOEMIUM.

NOn ſemper in Macrocoſmo lucida cœli fulgent ſidera; quandoque atra nubes in largos imbres ſolvitur. In Microcoſmo pariter non ſemper luce ſuâ totum corpus irradiat anima; ſed interdum, obnubilato cerebro, placido ſopore feſſa ſepeliuntur corpora. Et ſicut in naturâ nox & dies ſe excipiunt; ita in viventibus ſomnus & vigiliæ. Quin tanta caduci generis humani eſt fragilitas, ut ſomno, ipsâ mortis imagine, dimidiam penè vitæ partem tranſigat.

Hujus cum vigiliis viciſſitudinis jam olim *Hippocrati* tanta viſa eſt neceſſitas, ut alterutrius defectum funeſtum prædicaverit. Raro continui imbres ſuo colonum voto damnant: ſic ſæpius, ubi ex immoderato ſomno vitalis flamma ſuffocatur, omnis ſalutis ſpes decollat. Perpetui contra ſolis ignes lætas comburunt ſegetes; non minus vigiliæ excedentes vitalis flammæ pabulum heluonis in morem depopulantur ſtrenuè.

De ſomni vitiis paſſim Practicorum ſcatent libri, pauci invigilarunt vigiliis. Nihilominus mirandis plane viribus ſæpius perditum eunt totius mundi compendium. Adde, quod potiſſimum literatis mortis accelerent neceſſitatem. O quantus hîc labor eſt, ut in ignotos oculos ſomnus veniat! Videas non raro vel cum ipſo Heſperidum dracone vigiliis decertare ægros, licet nil relinquas intentatum.

Movit me mali pertinacia, ut, loco INAUGURALIS SPECIMINIS, ejus curam breviter delineare ſuſtinuerim. Imparem quidem meis ingenii viribus laborem me ſuſcepiſſe, me non fugit. In cerebri enim, tanquam obſignati clau-

ſtri, receſſus intimos ac penetralia hîc inquirendum eſt; cujus ægritudines ab autoribus ſemper arduæ cognitionis & intricatæ habitæ fuerunt. Ludunt certè hîc ſpiritus animales oculatiſſimam anatomici manum, omnesque hominum externos fugiunt ſenſus; ſufficiat tamen, me hunc intendere ſcopum.

Quo ipſo aliqualem veniam mereri judicabor, ſi circa hoc pervigilium quandoque dormitaverim: Inſomnes enim noctes in eo ducere nec libet, nec ſanitati proficit, quo circa nullam quoque olebit lucernam. Jubeat Supremum Numen, ut omnia in ſanctiſſimi nominis ſui cedant gloriam, proximique commodum.

CAPUT I.

De Definitione nominali & reali.

Amabili conſuetudini ut demus aliquid, prius de vocis uſu erimus ſoliciti. Eruitur ille ex triplici fonte Philologico, ubi primum ſe ſiſtit

ETYMOLOGIA; ratione hujus *pervigilium* dicitur, quaſi perpetuæ vigiliæ, à vigore continuo operationum animalium; quando ægri vel planè nullo conduntur ſopore, vel adeo parco, ut pro reſtaurandis viribus non ſufficiat, & ſomni vix mereatur nomen. Hinc eſt pervigilare, quod notat totam noctem, imo & diem & noctem ſæpè inſomnem ducere, unde Poëta dicit:

Nam vigilare leve eſt, pervigilare grave.

Succedit HOMONYMIA, juxta hanc pervigilium generaliter quis appellare poſſet etiã *naturales* vigilias, diurnis muneribus deſtinatas, ſtudio vigilatis noctibus; vel *non naturales* ab aliquâ re non naturali inductas, nondum tamen lædentes, vel periculum minantes. Specialiter quoque pro militum vigiliis, nocturno tempore excubias agentium, ſumi poſſet. Frequenter etiam olim de ſacris nocturnis uſurpa-

tum

tum fuisse pervigilii vocabulum commemorant *Lexicographi.* Nos in præsentiarum usitatissimam retinemus significationem, pervigilio *præternaturales* à morboso corporis statu oriundas vigilias denotantes. Agmen claudit

SYNONYMIA, quæ varia suggerit vocabula, ab Autoribus huic affectui imposita. Modo enim insomniæ venit nomine, *Gellio* autore; modo pervigilatio audit. Alii vigilias nocturnas, ut *Celsus libr. 2. cap. 1.* contumaces, nimias, morbosas nuncupant. Græcis dicitur ἀϋπνία, quasi dicas, insomneitas, somni carentia, & ἀγρυπνία, per epenthesin literarum γρ, quorum, ut & verborum ἀγρυπνέω, διαγρυπνέω, ἐπαγρυπνέω &c. singulorum *primitivum* est ὕπνος somnus, quod quidam deducunt παρὰ τὸ ὑποπνέειν, quia dormientium respiratio non est adeo sublimis; alii παρὰ τὸ λύειν τοὺς πόνους, quasi dicas λύπονος, quia in somno labores cessant. Galli appellitant la Veille perpetuelle, item faute de dormir, & de ne pouvoir reposer. Germani: Ein stetes Wachen/wenn man nicht schlaffen kan / wenn man sich abwachet. Quod notanter presso pede insequentem virium debilitatem exprimit.

Postquam has verborum evitavimus syrtes, sequentem pervigilii realem ponimus descriptionem:

Pervigilium est continua eaque involuntaria operatio omnium actionum animalium, potissimum sensus communis, à prodigâ spirituum animalium, per totam cerebri substantiam, & nervosum genus effusione, & præter naturam perennante, dependens.

GENUS est continua operatio & durans ἐνέργεια actionum animalium. Sicuti enim in somno hæ, communiter ita dictæ, cessant; ita hîc indesinenter vigent omnes, quas ideo, contrarietatis vi ducti, pervigilio formalem rationem dare judicamus.

Continua est operatio, non semper in rigore sumpto vocabulo, sed quandoque tantum habito respectu ad statum naturalem, & corporis indigentiam; quia, licet quandoque per somnum actus illi componantur, prius tamen, quam in sanis accidit, repetuntur, & plerumque post noctis meridiem

 mo-

moleſtare ſolent ægros. In hoc igitur ferè tantum à naturalibus diſcernuntur vigiliis, quod hæ cum ſomno interpolentur, illæ vel nunquam ceſſent, vel ultra debitum tempus extendantur. Involuntariam inſimul operationem appellamus, ut contradiſtinguamus ab iis vigiliis, quæ de induſtriâ, negotiorum gratiâ, inſtituuntur, & ad res non naturales pertinent. Senſum communem hîc potiſſimùm laborare ſtatuimus, quia ille minus, ac externi ſenſus, caligine noctis impeditus ſemper cooperatur, & internuncius perpetuus commercii animæ cum extraneis objectis exiſtit; externi vero ſenſus non ſemper omnes, quandoque tantum tactus vel auditus exercentur. Hinc etiam *B. Sennertus in praxi l.1.part.2.cap.1.p.227.* vigilias ſenſus communis ſymptoma appellat, & *Galenus l. 2. de ſymptomat. diff. cap. 3.* duo egregia circa primum ſenſorium ſymptomata conſiſtere dicit, ſoporem & pervigilium. Contrarium tamen arridet *Sylvio l.2.praxeos p.412.*

Cum autem continua hæc operatio præter naturam ſit, animale robur dejiciat, & totius ruinam minitetur; neceſſe eſt, ut, juxta uſu receptam diviſionem, vel ſub morbi, vel cauſæ, vel ſymptomatis veniat nomine. Nos, quia præternaturalis partium conſtitutionis productum eſt pervigilium, ſymptoma eſſe, & ad ſymptomata facultatis animalis depravatæ pertinere dicimus; quanquam alii ad peculiarem actionum auctarum claſſem, citra neceſſitatem, referunt. Si verò quis per impotentiam reſtaurandi vires per ſomnum; vel cauſaliter, per diſpoſitionem præternaturalem cerebri, & ſpirituum animalium liberam expanſionem definire geſtiat, & ad morborum genera referre, illi liberum relinquimus. Si enim perpendimus, Euripo mutabiliorem affectum modo ſolitarium, modo cum gravioribus aliis, ut febribus continuis, maniâ, melancholiâ, & omnibus doloribus gravioribꝰ ingruere, ipſumq; multa alia non raro producere ſymptomata, non minus, quam interdum ab his dependere; facile quis conceſſerit, diverſo hoc reſpectu modo ad ſymptomatum, & quidem urgentium, modo ad morborum,

ſed

ſed impropriè, claſſem ipſum referri poſſe. Metaphoricè etiam alii per ſenſuum exolutionem vigiliam definiunt, uti ſomnum illorum pedicam & obligamentum appellitant.

CAPUT II.

De Subjecto.

SEdes ſomni & vigiliarum quænam ſit, non una omnium mens eſt. Conveniunt quidem in hoc *Philoſophus* & *Galenus*, eſſe eandem ἐν τῷ πρώτῳ αἰσθητηρίῳ, *in primo ſenſorio*; conſentiunt etiam ſomnum & vigilias eſſe πάθη τοῦ μορίου τούτου *affectiones hujus partis*; Diſſentiunt verò in hoc, quod prior *l. de ſomn. & vigil. cap. 2.* ipſumque ſequentes Philoſophi nonnulli in corde id locent, adeoque & ibidem ſomnum & vigilias contingere aſſerant; hic verò & medici communiter in cerebro. Vid. latè *Galenus l. 1. de ſympt. cauſ. c. 8.*

Williſius de anim. brutor. cap. 16. p. 130. pro immediato ſomni & vigiliarum ſubjecto habet majorem animæ ſenſitivæ portionem in cerebro radicatam, quæ ipſi nil niſi facultas & ſpiritus animales ſunt. Hanc ſicuti in ſomno quaſi vela dimittere, intra proprium ſinum ſuo velut capite recondito, ſtatuit; ita contra in vigiliis ad exteriora rapi & continuò expandi eandem ab ejus mente non videtur alienum,

Carteſius uti *Dioptrices cap. 4. pag. 89.* omnium ſenſuum ſubjectum animam eſſe dicit; ita & vigilias, ceu horum affectionem, huc quoque referre neceſſe habet. *Helmontius libro jus duumviratus* dicto, in ſtomacho & liene primario reſidere malum aſſerit.

Nos pro principali ſubjecto, quod primùm afficitur, habemus CEREBRUM cum ſpiritibus animalibus conjunctim ſumptum; hoc læſo quippe ut ſomnus, ita & vigiliæ fiunt, huic, inducendis iisdem vel propulſandis, remedia adhibemus. Cum verò hoc Anatomicis in corticalem & medullarem ſubſtantiam dividatur, & affectus forma in animalium actionum operatione conſiſtat; ideò medullarem cerebri

rebri partem primario affici judicamus, quæ emporium potius spirituum est, quam officina, & in corticosâ cerebri substantiâ maximam partem genitos, nervis committit. Sicuti enim ex supra dictis supponimus, sensum communem potissimùm in pervigilio laborare; ita, vel ob hoc solum, interiorem magis cerebri partem affici, non est improbabile. Sensus enim communis sedem, ceu regis & judicis, in meditullio cerebri necessariò locavit natura, ut ibi, tanquam coram tribunali, conveniant ab externis quinque sensibus, ceu famulis demissa. Hîc non minus auditus, quam visus, & reliqui, sigillatim visa & audita deponunt, & æquum reportant judicium.

Spiritus animales, in denominatione loci affecti, cum cerebro jungendos duximus, quia isti actionum animalium proximum sunt instrumentum, quo, si non omnes, singulas tamen voluntarias exequimur functiones. Sunt igitur hi subjectum *adæquatum*, Institutionistis inhæsionis dictum, sicuti cerebrum *denominationis* subjectum est proximum.

Hos inter spiritus magis illos affici statuimus, qui intra cerebri interiorem substantiam scaturientes, circa corpus callosum, & decem nervorum parium insertiones, memoriæque phantasiæ & sensus communis sedem propullulant, & graviori nisu sensuum & motus spontanei actus exsequuntur. Hi enim, ceu in alveo collecti, etiam in naturali statu, non tantum postremùm per arterias immissas audiunt habenas; sed & omnibus aliis expatiantibus, quacunque denique in parte subsideant, facile motus mandata deferunt. Sicuti contra hi languidi decumbentes non raro ab excubitoribus aliis, occurrente quodam objecto sensibili, aut à quiete, citius quam par est, excitantur, aut in motu continuo servantur. Remotè totum nervosum genus, cor & principaliores partes, & hinc remotissimè totum corpus afficitur. Ubi enim operosa actionum animalium pensa cerebrum, cum spiritibus emissariis, per vices, uti quidem debebat, deponere non permittit, ibi reliquæ partes, tanto oneri ferun-

do

do impares, quicquid ſuperior delirat, plectuntur ſtrenuè.

Ultimùm etiam in animam redundat malum, quatenus illa, ob organorum læſionem, nunquam quaſi ſubducere ſeſe poteſt à commercio cum extraneis objectis, ſed ſemper, ſui ipſius ingratiis, actionibus animalibus, cum ſenſuum energiâ conjunctis, præeſſe cogitur. Quocirca illam hoc modo affici, & remotè pro ſubjecto haberi poſſe, non negamus. Quo ſenſu etiam *Magnifici Schneideri*, venerandi iſtius ſenis, opinionem, *libro de morbis capitis 3. cap. 11. de naturâ ſomni pag. 441.* & paſſim in antecedentibus propoſitam, quæ animam, cum vi animadverſivâ, pro ſubjecto agnoſcit, mente & manu amplectimur, illamque à *Williſio*, loco ſupra citato, *pag. 128.* citra omnem cauſam taxari nulli dubitamus; potiſſimum cum ipſe in ſequentibus ferè eandem, ſaltim paucis mutatis, foveat ſententiam.

Cerebrum afficitur in pervigilio quandoque per eſſentiam, ubi ob diſpoſitionem præternaturalem, vel ſpiritus efferos & nimis activos producit, vel horum motum, per propriam ſubſtantiam, non inhibet. Quandoque per conſenſum, ubi vel excellens ſenſile, vel certa quædam pars, ut uterus, hypochondria &c. vel undecunque extrinſecus ingruens cauſa, ſpiritus turbatos continuis agitat circumgyrationibus.

CAPUT III.

De causâ immediatâ & mediatis proximioribus.

CAUSAM, inter quam & effectum alia non intercedit, PROXIMAM & IMMEDIATAM aliàs dictam, in noſtro affectu ſtatuimus ſpirituum animalium, per totam cerebri ſubſtantiam, prodigam effuſionem & motum præternaturaliter perennantem; ſic ut ab ejus meditullio in corticoſam partem, omnesque nervorum propagines, vel continuò, vel diutius, quàm par eſt & copioſius expandantur. Prodigam tantùm

ſpirituum animalium effuſionem, ſaltim reſpectu habito ad ſomnum, inducere vigilias, hoc rationis momento ducimur, quia non quævis ipſorum lenis undulatio ſtatim ſomnum profligat. Videmus enim quod placidiſſimo licet ſomno oppreſſis inſomnia nihilominus contingant varia, quæ ſine ſpirituum animalium agitatione neutiquam produci poſſunt. Et licet quidam has nocturnas phantaſiæ operationes ab excurſu inordinato quorundam ſpirituum in cerebro ligatione ſolutorum deducant, quos ideo tantum confusè prius edoctum motuum typum repetere putant; nihilominus vero magis conſonum videtur, quosdam animales ſpiritus omnimodè colligari indociles eſſe, & omnem ſomni captivitatem effugere; ut ita ſemper magis ſubtiles, quaſi ad Siſyphi ſaxum damnati, inter manipulorum ſuperioris ordinis ſilentia, & quaſi ſepulturam, velut ſpectra in cœmeterio obambulando, excubias agant. Phantaſiæ enim vires neutiquam in ſomno apparent mutilatæ, cum hæc non raro exactiſſimè repræſentet ſpecies à ſenſu communi ſibi delatas, ipſamque memoriam non minus, ac in vigiliis, afficiat, novasque inſuper & planè alias ſpecies, nunc addendo, nunc ſubtrahendo, pro placito ſuo, proprio marte fingat ac pingat. Neque in ſolo cerebro talem ſpirituum motum per ſomnum contingere certum eſt. Omnes enim corporis partes, etiam remotas, ad inſomnia, imprimis naturalia, materiam ſuppeditare cernimus. Sic genitalia, ſemine turgidula, phantaſiæ, quid patiantur, candidè exponunt; quæ poſtea, in ipſorum gratiam, venerea fingit inſomnia. Sic lien, ſtomachus, cor, ipſique humores, pro ratione conſtitutionis ſuæ, ſtupendas ſæpè inducunt apparitiones. Quæ non niſi à ſpirituum, in illis partibus excubantium, motu ad phantaſiæ & memoriæ tabernas dependent. Hinc tunc quoque temporis ſpirituum, in præternaturaliter conſtitutas partes, influxus imminutus autor exiſtit, ut phantaſia marmoreas quandoque per ſomnum illas fingat, & paralyſin hoc modo præſagiat. Quæ nec dum in ſomno adeò exiguum, aut inordinatum ſpiritu-

um

um esse motum comprobant. Adde durabilem istam & nunquam interruptam spirituum agilitatem absolutè in viventibus esse necessariam, quia si totalis spirituum animalium effluxus è cerebro præcluderetur, statim totum systema nervosum eclipsin pateretur. In apoplexiâ enim, ubi tale quid contingit, membra flaccescere, & per exiguum tempus, si quidem fortis est, naturalem servare calorem cernimus; quale tamen quid in dormientibus non occurrit, cum calor in illis potius incrementa sumat, & membra æquabili vigore persistent prædita. Quocirca potius tantum imminui, quam in totum inhiberi spirituum motum in somno non est improbabile. Hinc etiam excellentissimus *D. D. Præses*, Præceptor meus plurimum æstimandus, cui pro quinquennali informatione fidelissimâ nunquam satis dignas referre valeo grates, *Physiolog. med. sect. 4. cap. 13. pag. 327.* saltim secundum quid cessare undulationem & motum spirituum animalium in somno statuit. Videmus insuper quod puncti excitentur, & dormientes corpus vel nescii agitent, volvant, loquantur, indicio evidenti concurrentium & cooperantium spirituum. Moveri igitur eosdem in proprio corpore, sibi relicto, & coctioni, nutritioni, aliisque officiis vitalibus quoque ancillari certum est, licet non ad extra, quod fit in pervigilio, unoquoque sensu tanquam emissario offerente objecta sua. Si denique in illorum sententiam abire mens est, qui omnem in corpore motum à spiritibus animalibus deducunt, inter quos *Excellentissimus Bohnius*, ceu luna inter minores ignes, emicat, rem in vado esse nulli dubitamus. Hæc si spiritus animales somni quoque tempore in motus libertatem vindicant, ad oculum patebit, non quorumvis spirituum animalium in organa sensoriâ influxum, sed tantùm copiosorum, qui fortiùs exerceri solent, pervigilii causam esse proximam.

Porrò requiritur, ut spiritus isti per totam cerebri substantiam circulentur. Alias si ad sensus communis & memoriæ sedem non pertingunt, tantum abest, ut pervigilium

inducant, ut potius noctambulos efficiant. In illis enim satis fortiter per ipsam cerebri substantiam agitari Spiritus animales, docent nos ipsorum mirandæ operationes, quibus vix vigiles pares esse possunt, cum nihilominus somno detentos videas. Quod ideò contingit, quia in illis spirituum excursus non ad totam cerebri substantiam protenditur, sed tantum quidam manipuli deorsum versus nervos & partes motrices gressum dirigentes sensum communem & memoriam præterlabuntur, unde & actorum non ut somniantes recordantur.

MEDIATA PROXIMIOR ergo causa sunt sine dubio humores, illecebræ spirituum, imprimis, si usitatis loquamur terminis, quoad *essentiam*, biliosi & melancholici, qui suo sensu utrique seri seu lymphæ modum dicunt. Biliosum enim serum, quando vel particulæ roridæ deficiunt, vel sulphureæ coagulatæ non resolutæ sunt, spiritibus fervorem & impetum conciliat potius, quam ut eosdem irretiat. Emittuntur inde halitus non viscido rore madentes, sed tantum acres & sicci, qui ob particularum suarum nimiam agitationem non tam facile in aquam coeunt, sicuti impetuosos ventos semper magis exsiccare experimur. *Vid. Cartesius de meteor. cap. 3. p. 212.* Isti igitur halitus spiritus blande complecti & loris uti nesciunt, sed intra ipsorum consortium admissi, omnibusque compedibus soluti aurigant indesinenter, nulloque parcunt stimulo. His accedit, quod spiritus animales dephlegmati & vegeti nimis ac expediti, alcalinam quasi penitus æmulentur naturam volatilem, unde cerebri substantia quasi inflatur, ut ejus pori perpetuo hient, nec præcludantur, vel sufficienter demulceantur.

Ut verò seri hic status ad alcalinam naturam deflectens pervigilii causa frequentissima existit, ita non minus, licet vel maximè ejus quantitas adsit, si vappescat, si acetosis fixis particulis, sulphur vaporosum, blandum, vitale obtundentibus, scateat, ineptum redditur ad fovendum somnum. Ita enim lympha, quæ colluvie suâ & blandis vaporibus cerebri

poros

poros foris spectantes & magis patentes occludere, vel rectius ut conniverent procurare deberet, quo spiritus aqueis dulcibus exhalationibus immersi, & viscosis suphureis irretiti introrsum ad requiem coacti ejus subderentur jugo, ob siccitatem hanc potentialem quoque, uti priori casu actualis magis est, ob acrimoniam acetosam salinam, ob fixitatem & particularum figuram externam evaporationi & occlusioni pororum minus apta est, de quo *vid. Cartesius loco jam citato pag. 217.*

Irritantur & hoc casu potius spiritus, & excursus ad exteriora spatia cerebri ac sensuum organa promovetur; utroque modo sulphure obstruente, ligante, blando, obtuso, nec diffluente, ipsi meatus cerebri ultra modum reserantur, & ejus substantia velut spongia exsucca dehiscens redditur, ut noctes atque dies pateant pori, nec imbibentes, ut decet, particulas serosas spiritibus nullos objiciant obices. Ut verò hæc œconomiæ animalis conditio somno ineundo inimica est, & contra ea serum spissescens sulphure resoluto fœtum poros occludens plus justo affectuum soporosorum autor existit; ita etiam *essendi modus*, quo in pervigilio peccant tum lympha tum spiritus animales, facile patet. Seu *quantitatem* insufficientem spectemus, minorem sanè, quæ spiritibus ad tempus naturaliter obruendis sufficiat, qui quandoque & copiâ nimiâ excedunt, & jugum hoc excutiunt; exemplo maniacorum. Seu *qualitatem* calidam ac siccam cumprimis, per modo dictas rationes inductam, quæ quidem veteribus maximè pro causâ laudata est; seu *motum* generationis & localem. Spiritus enim, ob supra enumeratas causas, non amplius motus & quietis amant vicissitudinem, sed quaqua versum, è cerebri meditullio, in ejus corticosam substantiam, & totum nervosum genus expanduntur, ubi jugiter reflexi functionum animalium quasi perpetuas causantur operationes, unde verbis *Magnifici D.D. Schneideri libr. de morbis capitis 3. cap. 11.* vis animæ animadversiva se non potest ferre in animam, vel ubi sese occulit, ac aliquamdiu delituit, nimis citò se rur-

ſus exſerit, & juxta *Williſium de animâ brutorum part. 2. Pathologicâ, pag. 194.* ſpiritus animales nimis efferi, ac velut œſtro perciti ſunt, qui ſpirituum animalium motus auctus, & agitatio vehementior, conſentiente quoque *Sylvio libr. 1. de methodo medendi pag. 80. & praxeos libr. 2. pag. 468.* in producendis & fovendis vigiliis omnem abſolvit paginam.

Quemadmodum ergò qualis lympha, tales ſpiritus; ita generantur tales modò in *parte affectâ* ipsâ, ob cerebri intemperiem calidam & ſiccam, vel frigidam & ſiccam, per jam dicta; modò *extra locum affectum*, ſive in toto, ſive in certâ & definitâ parte. Sic quando tota maſſa ſanguinea motu peregrino gaudet, ſerum ſanguini incoquitur quaſi, & plus juſto exhalat & diſſipatur, prompti & individui comites ferè adſtant vigiliæ, in febribus omnis generis, tum primariis, tum comitatis, & ſymptomaticis reſpectivè dictis. Sic & ubi ſtomachus munere demandato minus accuratè fungitur, &, loco ſuavium exhalationum, acres excrementitios humores lacteis mandat venis, idem accidit, ut ſuo ſenſu quaſi hîc prima rudimenta ſomni fabricæ jaciantur. Qualis enim chyli evaporatio, talis etiam hinc ferè lymphæ ſperanda eſt, unde ſomnum ἐκ τῆς περὶ τροφὴν ἀναθυμιάσεως *ex alimenti evaporatione* deducit *Philoſophus l. de ſomn. & vigil. c. 3.* Similes quoq; humores quandoque in hepate, liene, utero, pancreate, quæ ſingulæ magis vel minus ſerum diſpenſant, reliquisque partibus ſtagnantes, circulationis lege, qui fluxionis modus eſt, communicantur cum cerebro.

CAPUT IV.

De Cauſis mediatis remotioribus.

CUm non exiguam, in cumulandis vitioſis humoribus, vim obtineant diſpoſitiones naturales, ideò non immeritò inter triplicem remotiorum cauſarum cohortem primas tenent NATURALES cauſæ. Has inter eminet

TEM-

TEMPERAMENTUM vel totius, vel partium principaliorum, potiſſimùm cordis & cerebri, modo calidum & ſiccum, bilioſum, Martiale; modo frigidum & ſiccum, melancholicum, Saturninum. Illud fervidos & agiles nimis ſpiritus ſuggerit, hoc fixiores, utrumque minus ſeroſo blando vinculo ligabiles, ſero partim minori & alkalino, partim majori quidem, ſed acetoſo magis conſtans. Alterutro hoc charactere ſpiritibus impreſſo variæ excitantur exorbitantiæ. Tale verò vel tractu temporis, ab aliis occaſionalibus cauſis acquiritur, quod aſcititium appellatur, vel à nativitate inhærens à parentibus communicatur, & innatum audit. Hinc videas utrâque temperie gaudentes parum dormire, & dolere ſæpè noctes ſine opere tranſigendas ſi non ſibi, tamen aliis. Adeoque nec

DISPOSITIO HÆREDITARIA omni caret culpâ. Videmus enim mediante communiter ita dicto contagio ſpirituoſo propagari morbos, qui pervigilio ceu individuo comite ſtipati ſunt. Hos inter affectio hypochondriaca & mania cum melancholiâ primas facile tenent, qui affectus inter alia ſymptomata, una cum moleſtiſſimis vigiliis conjuncti totas ſæpè infeſtant familias.

ÆTAS juvenilis minus obnoxia eſt huic affectui ſibi relicto, multis enim gaudet particulis dulcibus roſcidis, ſpiritibusque non adeò dephlegmatis, & copioſo ſero blando dilutis. Symptomaticæ tamen vigiliæ, quæ cum aliis affectibus ingruunt, hanc quoque ætatem ſæpius ſatis miſerè exagitant; unde & *3. aph 24.* ἀγρυπνίαι ab *Hippocrate* huc referuntur. Sic tempore dentitionis, ante variolarum & morbillorum proruptionem, ubi vermium ſemina fovent pueri, & ventris tormina perſentiſcunt, in febribus item continuis, huic ætati magis accommodis, tantum non ſemper, & quidem ſatis periculosè iis laborant. Quo magis verò ad ſenectutẽ inclinat ætas, eo magis ad hunc affectum ſibi relictum eſt proclivis. Hinc ſenibus vigiliæ quaſi ſolennes ſunt *3. aphor. 31.* ipſosque non raro uſque ad extremum halitum excruciant. Unde & *Horatius;*

ctus: pellente lascivos amores canitie, facilemque somnum. In illis enim viscidæ particulæ oleosæ balsamicæ sensim deficiunt, & serosæ dulces vappescentes in acrimoniam salsam abeunt, cerebrum ad hecticam, & totum corpus ad marasmum inclinat.

Et licet defluxiones, tussis, temperamentum frigidius, & alia, primâ fronte contrarium astruere videantur; nihilominus plus non evincunt, quam quod excrementitia humiditas in illis abundet; naturalis verò defectus ex rugis, quæ senum arant corpora, scabie siccâ & aliis peculiaribus affectibus, qui in hanc ætatem cadunt, innotescit facile. Hinc etiam *Langius epistolar. medicinalium libr. 1. epist. 26. pag. 123. & seqq.* vigilias seniles à defectu humiditatis naturalis & totius corporis constitutione siccâ, ut & cerebri & sanguinis phlegmate dulci in salsum humorem mutato deducit.

SEXUS *Fœmineus* ob copiosiores particulas serosas, quibus dotatus est, salinas acres & sulphureas feroces promptius diluentes, minus expositus est huic malo. Unde & in ipsis febribus continuis non tam periculosè, ut mares, decumbunt fœminæ. Si quæ tamen animi affectibus plus indulgent, ratione horum magis obnoxiæ esse possunt pervigilio.

NON NATURALES RES, quibusdam, quod evitari non possint, necessariæ dictæ, ad vigilias producendas innumeris ferè modis concurrunt. Primum dignitate obtinet locum.

AER calidus & siccus, qui vel ob anni tempus æstivum, vel ob regionis situm, & poli elevationem inductus, copiosis particulis sulphureis & mercurialibus salinis ope siderum è terrâ elevatis, scatet, quarum non minor copia per insensilem transspirationem, quam ore intra corpus admissa, acres humores in corpore cumulat, lymphamque blandam dispergit. Quocirca ad vigilias inducendas mirum quantum confert; cùm è contrario, elogio *1. aphor. 15.* hyeme & vere somnus sit longissimus. Hinc Meridionales populi raro totas

noctes

noctes somno consumunt, cum contra, respectu horum, boreali climate degentes magis somnolenti audiant. Frigidus verò aër, quatenus occludendo poros transspirationem inhibet, & humidus paludosus, quatenus humores in corpore ad putredinem disponit, & febres aliosque morbos excitat, per accidens huc aliquid conferre possunt. Referunt quidam huc quoque non immeritò aërem luminosum, qui vel ob consensum, quem cum spiritibus habet, eosdem facile ad exteriora corporis prolicit; vel ob sæpius sibi unitum calorem rarefacientem, aqueas particulas, ad somnum inducendum aptas, dispergendo imminuit; vel per objecta, quæ mediante illo visui offeruntur, spiritus in continuo motu servat.

ASTRORUM INFLUXUS, quatenus cœli & aëris constitutionem moderatur, remotè quoque concurrit. Præprimis leonis & grave canis sidus, ut & maleficus major & minor ♄, ac ♂, ☿rium, ☽amque infaustis radiis affligentes accusantur, imprimis si benignorum siderum aspectu non mitigentur.

CIBUS & POTUS sicuti justâ proportione ingesti instabile fugacis animæ restaurant vinculum, & suaves ἀναθυμιάσεις suggerunt, quibus delibui primum sensorium, & demulceri spiritus animales queant; ita si vel in excessu, vel in defectu peccent, vigiliis haud levem parant aditum. Nimia enim ciborum quantitas stomachi calorem ejusque fermentum obruit, cui oneri ferundo impar ventriculus minus accuratè assumptorum centra solvit, unde plurimæ dulces balsamicæ chyli particulæ vel non evolvuntur, & ad crassa intestina deferuntur, vel cum peregrinis acidis segregandis unitæ intra vasa admittuntur. Unde licet non in præsens statim vigiliæ, sequentibus tamen temporibus enascuntur, durantem μόλυνσιν excipientes. Longè magis verò denegato corpori demenso suo præbio ordinario, indictâq; abstinentiâ, vigiliæ promoventur, exacerbatis humoribus residuis, neque enim sola lassitudo æquè somnum advocat, nisi accessio substantifici nectaris fiat. Hinc maniaci furores inediâ magis

accenduntur, & multi solâ hâc vigilias satis pertinaces sibi accersisse leguntur, quatenus juxta *aphor. 59. libr. 7.* corpora hoc modo exsiccantur, & suavis lymphæ proventus inhibetur.

Imprimis perniciosissima est nimia à potu abstinentia, quæ ciborum digestionem non minus inhibet; quam humores in corpore accendit. Ex hoc inter alia elucet, quam malè consulant adstantes febribus continuis laborantibus, qui ipsis vel omni potu interdicunt, vel eundem poscentibus nimis parcâ manu administrant, cum indicantia contrarium potiùs suadeant.

Qualitate quoque peccantes cibi δύσπεπτοι & δύσχυμοι, qui exhalationes suaves nullas emittunt, non possunt non huic malo quoque ansam dare. Tales verò sunt omnes cibi nimis calidi, sicci, acres, saliti, acidi, aromata sæpiùs assumpta, crusta panis nimis, vel sæpiùs cocta; fungi item, melones & reliqua terræ ulcera. Hæc enim putridas exhalationes ad caput emittunt, & similes febres inducunt. Quo & pertinet potus 🜄i & vini vinosi copiosus; Unde & ex vino *Galenus l. 2. de loc. affect. cap. 9.* in puero notavit vigilias. Neque verò mirandum est ea ipsa sulphurea & vaporosa, quæ alioquin somnum cient, vigilias inducere posse, quatenus serum exacerbant, nec illo malè habente, vel deficiente, ac indisposito spiritibus frena injicere norunt, sed contrarium potius præstant. Nicotianæ item fumus copiosius, & à repletione stomachi haustus multum quoque confert, cum enim generosum sit apophlegmatizans, nutritium serum non potest non in notabili copiâ evacuare, & siccam cerebri intemperiem producere, acriori reddito reliquo. Et licet in humidioribus moderatè sumptus narcoticam suam vim non rarò exerat; nihilominus, ratione subjecti recipientis, hanc agendi vim quandoque amittit penitùs. Medicamenta quoque suum ἐπιβάλλον μέρος addunt. Inter hæc primas tenent omnia ex castoreo parata, minus tamen in formâ humidâ, quàm siccâ; item herba thee & coffe, ex quarum decocto copiosè hausto

quen-

quendam ex vitio contrario vigilias incurrisse me audire memini, vid. *Simon Paulli quadripartit. botanic. class. 4. pag. 562.* Huc etiam pertinet camphora, confectio alkermes completa copiosè sumpta, & anacardina, sapientum aliàs dicta, quæ & stultorum audit, quia mediantibus vigiliis, quas inducit, sanæ mentis homines quandoque stultos reddit. vid. *Hoffm. l. 2. de M. O. c. 162.* Similem effectum edunt plurima medicamenta calida memoriæ communiter dicata, & ⊖ia volatilia alkalina in nimiâ dosi, vel sæpius assumpta. Illa enim singula spirituum mobilitatem augent, cerebri poros nimis aperiunt, serumque absumendo ac dispergendo siccam cerebro inducunt intemperiem; quædam verò, ut moschata sæpè etiam turbant humores, fermentationem inducunt, & quietem corpori suffurantur. Id verò in hypochondriacis ac scorbuticis, acriori sero præditis, sæpè & ordinariè quasi contingere à *D. D. Præside* non semel audivisse me memini, quod & à volatilium aliorum, spiritus cochleariæ, & cum his paratorum, usu idem se observasse asserit. Nec indictus transeat nimius pulveris cyprii usus, qui exsiccandi vi pollet, & vel solo hoc nomine somno inimicus est. Purgantia quoq; μοχθηρὰ & δραστικὰ, in nimiâ dosi propinata, quatenus acrimoniâ suâ salino-sulphureâ humores nimium agitãt, serumque blandum in nimiâ quantitate eliminant, non rarò vigilias satis pertinaces ipsasque febres inducunt. Huc etiam faciunt balnea sicca, Laconica dicta, & sudationes nimis diu protractæ, quæ, ob sæpius dictos effectus, quos edunt, omni jure ad causarum classem pertinent.

VIGILIÆ ex industriâ susceptæ, ut lucubrationes nocturnæ, suam quoque conferunt symbolam. Illæ enim spiritus animales ad cerebrum copiosè revocando, in causâ sunt, ut ventriculus his, in chylificationis opere, destituatur, non enim vim suam habet ventriculus, verbis *Barclaji*, evocato ad laborantis cerebri subsidium igne. Hoc labascente sensim, ultrò humores magis atque magis acescunt, absumuntur, & cerebri quasi hectica inducitur. His sane indulgentes corpo-

rum ſuorum robora inquietâ cogitatione nocturnâque vigiliâ minervant, ut cum *Celſo* loquamur, unde ſpiritibus excuſſa quies non æquè redit, inducto malo habitu. Videas hinc continuatâ hac conſuetudine, appellentibus v. g. horis poſt mediam noctem, quibus ſurgere conſueverant, ſomnum omnem evaneſcere, & proſcriptũ quaſi eſſe. Hinc librorum heluones, qui in mediam noctem ſtudia protrahunt, potiſſimum infeſtantur hoc malo. Aſſueti enim hoc modo labori ſpiritus, & per multam noctem excubare edocti, poſtea ipſorum ingratiis, & nequicquam contranitentibus ægris, antea edoctum motum conſtanter repetunt.

MOTUS immoderatus & intempeſtivus, nimis cito poſt cibum ſumptum inſtitutus coctionem vitiat, quatenus nativus calor, qui tunc circa ventriculum colligi debebat, ad exteriora rapitur, & chylus crudus in vaſa præcipitatur lactea. Serum quoque blandum abſumit ac diſpergit & totum corpus non raro exſuccum redit.

QUIES per accidens quandoque etiam concurrit, quatenus ſtagnantes humores, ut aquæ capiunt vitium, & putridas exhalationes emittunt, quæ Mæ Sæ & ◠uum motum turbant.

EXCRETA & RETENTA etiam merentur, ut in cauſarum veniant numerum. Sic alvi profluvia, ♀us immoderata, □æ incontinentia, ſudores nimii, roſcidum ſerum è corpore eliminant & totum corpus contabeſcere faciunt. Nihilominus moderatus ♀is uſus intermiſſus, conſuetæ evacuationes ſuppreſſæ, & transſpiratio prohibita, quatenus vitioſos ſpargunt halitus, & præternaturalem fermentationem humorum inducunt, non raro æqualibus concurrunt viribus.

AFFECTUS ANIMI non minoris ſunt æſtimandi, ſpiritus enim extra ſeriem & meatus ſolitos propellunt, & in perpetuo motu ſervant. Unde ubi curis & profundis cogitationibus diſtrahitur animus, ibi neceſſario ſuccedunt vigiliæ. Hinc *Virgilius 4. Æneid.* nec placidam membris dat cura quietem.

tem. Huc quoque pertinet ira, mœror, ſuperbia, invidia, ſtudium indefeſſum, æmulatio & ſimilia. Sic *Themiſtocles* inſomnis in publico ambulavit, *Miltiadis* tropæis è ſomno ſuſcitatus. vid. *Cicero Tuſc. quæſt. l.3. p. m. 236.* Sic *Langius epiſt. Medicin. p.766.* Conſiliarii cujusdam meminit, qui in vigilias incidit ob mœrorem ex obitu filii ſuſceptum. Similem effectum perditus & amens amor inducit, qui nec corpori, nec animo quietem concedit, ſpiritusque inquietos & corpus tabidum reddit. Ob hanc cauſam forſan poëtæ, *Tityi* amatoris jecoris continuò renaſcentes fibras noctes atque dies à vulturibus diſcerpi fingunt; & *Dido Virgilio 6. Æneid.* ſomno parco & inquieto uſa, multisque turbulentis inſomniis agitata dicitur. vid. etiam *Homerus Odyſſ. λ.* & *Seneca libr. de providentiâ pag. 705.* idem de *Mæcenate* refert.

RES PRÆTERNATURALES agmen cauſarum quidem claudunt; plurimis tamen antecedentibus primatum reddunt dubium. Parili enim vi, ſi non majori ad vigilias inducendas concurrunt. Tales verò ſunt δυσκρασία viſcerum, & vaſorum illa perreptantium obſtructiones, intemperies frigida ſtomachi, ut & hepatis климiloſa, lienis item ſtatus ſanguinem modo nimis rarefaciens, modo nimis concentrans, hypochondriacique affectus & ſcorbuti ſemina, quæ omnia chylificationem vitiatam & Mam Sam aceſcentem denotant. Hinc *Williſius de animâ brutorum cap.5. de pervigilio pag. 197. & de ſcorbuto pag. 170.* utriusque affectus comitem eſſe dicit, &, priori loco, hypochondriaci pertinacibus vigiliis divexati, quæ cum ructibus interpolabantur, meminit. Sic & in febribus continuis quibuscunque, tam malignis, quam benignis, ut variolis, morbillis, purpurâ, petechiis, ipsâque peſte & harum criſi tantum non ſemper ſimul urgent vigiliæ, ob fermentationem præternaturalem, fibras ſanguinis extra ordinem motas, & coctionem vitiatam, lymphæque defectum. Non minoribus viribus ad ægros jugulandos concurrunt in maniâ, melancholia ſimplici & hypochondriacâ, ob prædominium principii ſalini, & humorum

acrimoniam. Hinc *Sennertus libr.3.prax.p.518.* inter melancholiæ hypochondriacæ ſymptomata refert vigilias. Huc quoque faciunt dyſenteria & diarrhœa, quæ etiam ad excreta pertinent, quatenus nimium abſumunt particulas ſeroſas diluentes. Conjungunt ſe quoque cum vigiliis, easque inducunt aſthma, hectica, coma vigil, hydrops, paſſio hyſterica, lumbrici, & ſimiles affectus, qui omnes vel acrimonia ⊖inâ humores imbuunt, ſpiritusque in motum cogunt, & nervos vellicant; vel ſerum dulce depopulantur. Pedum item refrigeratio, quatenus ſeri motum inhibet, & lympham quaſi coagulat, ſimilem inducit effectum. Meritò quoque vigiliarum cauſis annumeranda veniunt continua eaque excellentia ſenſus auditus, & tactus vehementiora objecta, in quorum occurſum, ubi in proprios ſenſus recipiuntur, ſpiritus circa nervorum extremitates excubantes celerius agitantur, qui motus poſtea ulterius protenditur, & ad ipſos in communi ſenſorio latitantes ſpiritus defertur, qui veluti dato ſigno ad arma properant, continuasq; agunt excubias. Hinc pertinaciſſimas vigilias producunt omnes affectus doloroſi, tam in extremitatibus corporis hærentes, quam in corpore latitantes, quales ſunt cardialgia, vulnera nervorum, inflammationes, eryſipelas, pleuritis, arthritis, podagra, calculus, chiragra, phrenitis, lues ♀ea, & his ſimiles. Non minus continua viſus objecta ſpiritus in perpetuo motu ſervant, & hoc modo vigilias inducunt; in majori enim copia ſpiritus per nervos opticos feruntur, qui ideò non tam facile ſedantur, & facilius excitantur. Hinc ubi occludi nequeunt palpebræ, vel præſciſſæ ſunt, ibi in perpetuam vigiliam ſuſpenduntur lumina. Unde Poëta ſomnum ænigmaticè ita introducit loquentem:

Sed me nemo videt, niſi qui ſua lumina claudit.

Et *M. Regulum* reſciſſis palpebris vigilando necaverunt *Carthaginenſes. Vid. Cic. in Piſonem.* Plures affectus alii, qui vigilias ſecum trahunt, ex propriis fontibus peti poſſunt.

CA-

CAPUT V.

De Differentiis.

DIFFERENTIAS, poſt cauſarum explicationem, breviter ut delineemus, operæ ducimus pretium. Deſumuntur verò illæ à *Genere*, cujus ratione aliud pervigilium eſt *continuum*, pertinaciſſimum, quod ferè nullam, aut vix notabilem corpori quietem admittit. Tale in *Mæcenate Plinius nat. hiſtor. libr. 7. cap. 51.* notavit, quem per triennium ante obitum, ne per horæ momentum, ſomnum vidiſſe dicit. Similes vigiliæ in gravioribus affectibus concurrunt. Aliud pervigilium eſt *mitius*, cum ſomno pauco, eo tamen inſufficienti, pro lapſarum virium reſtauratione, quale in iis occurrit, qui tantum ad duas vel tres horas dormire poſſunt, & hoc potiſſimum fit in ſenibus. Aliud eſt *periodicum*, quod quaſi paroxyſmis abſolvitur, quale *Williſius* in hypochondriaco vidit.

Ratione ſubjecti aliud eſt *eſſentiale*, quod magis à ſpirituum animalium & cerebri diſpoſitione præternaturali dependet, aliud fit *per conſenſum*, quando magis alius cujusdam partis, ut Mæ Seæ in febribus, ventriculi in hypochondriacis & aliis, uteri in hyſtericis, contingit vitio.

Ratione cauſarum aliud eſt à defectu ſeri rorulenti, aliud à ſpirituum animalium motu nimio, & copiâ, aliud à cerebri intemperie calidâ & ſiccâ, aliud juvenum, aliud ſenum. Verbo, tot hîc ſe ſiſtunt differentiæ, quot cauſarum genera in ſuperioribus fuerunt explicata.

Rationo accidentium aliud eſt *primarium*, quod ſolum affligit, quale eſt ſenum; aliud *ſecundarium*, quod aliis gravioribus morbis, ſub rerum præternaturalium titulo enumeratis, ſtipatum ingruit. Hæ verò differentiæ tantum non omnes notatu ſunt quam digniſſimæ; in praxi enim ſæpè planè diverſis armis expugnandæ veniunt.

CA-

CAPUT VI.
De ſignis Diagnoſticis.

A Cognitione morbi magnam curationis partem dependere unanimis Practicorum eſt conſenſus. Haud igitur gravabimur, prius, quam praxin accedamus, noſtri affectus genium ex DIAGNOSTICIS eruere SIGNIS. Prolixâ tamen horum enumeratione in præſenti affectu vix opus videtur, cum ipſe ſeſe ultro manifeſtet, & ægri quid patiantur ſatis circumſpectè exponant, pauca igitur de his ſufficiant. Et quidem *imminentis* pervigilii ſigna eſſe poſſunt, ſi vel plures ſuperius enumeratæ cauſæ præcedant, vel tales, quæ pervigilio ceu individuo comite utuntur, ut mania, febris continua, dolores acuti, & ſimiles. *Præſentis* certiora ſuggerit æger, niſi mens ſimul laborat, vel adſtantes, vel ipſe haurit Medicus 1. ex *Eſſentialiter inhærentibus*, quæ ſunt, continuum, ſine intermiſſione, operationum animalium, vel omnium vel quarundam, exercitium. 2. Ex *Eſſentialiter conſequentibus*, quæ magis communia dant ſigna, ibique varia ſymptomatum ſyndrome ſe conſpiciendam exhibet; & quidem actionum læſarum in *facultate animali*, quæ ratione cauſarum maximè differunt. Sic vigiliæ à febribus, maniâ, inflammationibus, aliisque affectibus præternaturalibus cum horum ingruunt ſymptomatibus, ex pathologicis petendis. Ubi verò ſolitarium exiſtit, ibi quandoq; omnium functionum ſpontanearum imbecillitas & totius corporis languor & laſſitudo, ob ſpirituum jacturam nimiam ſequitur. Hæc excipit ſenſuum internorum & externorum defectus, viſus imprimis hebetudo & memoriæ lapſus, oculorum item pruritus, ut eos ſæpè perfricare cogantur; frequentius verò torvitas & ferocia, indicio plus juſto motorum & turbatorum ſpirituum manifeſto; palpebras vix attollunt ægri, ipſisque ſunt inſtabiles, dolor capitis quandoque conjungitur, & ventriculi roſiones, item vertigo, febres, deliria, raucedo, catarrhi, tuſſis,

grave-

gravedo, interdum etiam surdastri fiunt. Nonnunquam tamen nullum, vel pauca horum signorum urgent, ægrique benè ferunt malum, & vix somno carere videntur, cum nec spiritus æquè exhauriantur, nec torpidi fiant. Communissima verò conjuncta est inquietudo. Quibus enim difficilis somnus est, ut cum *Senecá* loquamur, versant se & hoc atq; illo modo componunt, ut quietem lassitudine inveniant; versant se & mutant nondum fessum latus, & alio atque alio positu ventilantur. *In facultate vitali*, ubi præternaturalis calor conjungitur, pulsus est magnus, & spiritus agitati etiam sanguinis celeriorem motum cient. In senibus verò parvus, obscurus, debilis est. In his enim non tam copiosus est spirituum motus, quam continuus, illorumq; quantitas vix Mam Sam una turbare sustinet. *In facultate naturali* ventriculus inappetentiâ, potissimum solidorum, laborat, ejusque calor labascit sensim; ciborum digestio vel imminuta est, vel abolita. Spiritus enim stomachi fibras actuantes, & coctioni inservientes, ubi cerebro ejusque affectibus morem gerere coguntur, à proprio avocantur opere, &, cum distracti minoris sint efficaciæ, indigestum in ventriculo relinquunt cibum. Hinc est, quod quidam ferè tantum ciborum concoctionem in somno fieri statuant. In maniacorum verò vigiliis potius contrarium occurrit, & appetitus, si non augetur, constanter tamen durat, ob fermentum ventriculi acidius. Liquidorum appetentia rarius aboletur, sæpius sitis urget intensissimè. Utplurimum colliquantur carnes totumque corpus exsiccatur, nam proverbium illud est veriverbium: Attenuant juvenum vigilatæ corpora noctes. Rarius corpus cruditatibus repletur, & ad cachexiam inclinat.

In Excretis urina modo est tenuis, cruda, flammea, ubi febres conjunctæ, modo pauca, ubi hydrops, modo immutata, ut ideò inde facilius affectus qualitas, quam quidditas pateat. *In qualitatibus mutatis* oculi apparent squalidi, concavi, rubicundi, torvi, illachrymantur, epiphora illos defœdat. Facies discolor est, si febris quidem absit, non secus, ac ubi

immodicæ evacuationes præceſſerunt. Quandoque narium exulcerantur pinnæ.

SUBJECTI eſſentialiter, vel per ſympathiam affecti, & CAUSARUM ſigna ex antecedentibus rationalem medicum non poſſunt fugere.

CAPUT VII.

De Signis Prognoſticis.

CUm non minus jucunda quam utilis ſit prognoſis, ideò in ejus pertractatione non omnem operam perdidiſſe videbor. SALUS & MORS in noſtro affectu prædici poſſunt ratione *Generis* ſeu formæ; juxta hanc non contemnendum malum eſt pervigilium. Virium enim eſt edaciſſimum, illasque non minus, quam ſenſibiles evacuationes, dejicit, nullumque, vel ſaltim inſufficiens, pro harum recollectione temporis relinquit ſpatium. Plus etiam ſæpius urget, quam acutiſſimi, & graviſſimi affectus conjuncti, unde non rarò ab ordinariâ methodo avocat medicum ad ſui ablationem, vel, ubi minus ejus habetur ratio, præ affectu principali ægrum jugulat. Magnus hinc, & periculoſus eſt affectus. Magnus eſt, ob affectæ partis præſtantiam, ſpirituum officinam, & microcoſmi cancellariam. Nec diſſentientem in hoc habemus *Hippocratem*, qui *libr.2. aphor.3.* ſequentia habet: ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γινόμενα κακόν. *Galenus*, in commentario ad hunc locum, conſentiens malum & ſignum & cauſam eſſe dicit. Ratione enim hujus, ſæpè convulſiones, deliria, febres & ipſam inducit mortem. Ratione illius, tantum non ſemper, ex ejus duratione, ingraveſcere morbum colligitur. Non tamen ſemper eundem ſervat gradum malum, ſed quandoque mitius eſt, quandoque pertinacius. Sic minus periculoſum eſt, quod cum ſomno non laborioſo, licet parco, interpolatur, quam continuum, quod vel ſemper urget, vel interruptum cum labore & corporis concuſſione conjunctum habet ſomnum. Minus quoque periculi

culi

culi affert, quod magis simplex est pervigilium, sibi relictum, cum aliis gravioribus affectibus non combinatum, & quod illos non inducit. Nihilominus & illud semper senectutis gradum accelerat, ipsamque vitam corripit. Symptomaticum verò pervigilium ut plurimum magis periculosum est, & comitantium affectuum genium exactè sequitur. Sic in febribus continuis maximam partem harum pravitatem æmulatur, & quo major est malignitas, vel gravius febrile urget incendium, eo est pertinacius; interdum tamen unâ causæ vice fungitur. Instante verò harum crisi, omni caret periculo, si quidem illa, quem intendit, perfectum consequatur finem. Parili modo periculosissimum est pervigilium, quod cum gravioribus affectibus dolorosis ingruit, imprimis nervosarum partium, illud enim sæpissimè, potissimum in juvenibus, in febres, deliria, & convulsiones terminatur, & frequenter est letiferum, juxta *libr. 7. aph. 18.* *ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμός, ἢ παραφροσύνη, κακόν.* Malum quoque esse dicit *B. Sennertus, in praxi loco supra citato*, si tussis superveniat, quia siccitatem respirationis organis communicari denotat. Adde quod ipsa tussis spasmodes quid habeat, in pueris tamen, sicut & reliquæ convulsiones, minus periculum præsagit. Pejus etiam est illud, quod oculos rubicundos & torvos exhibet, & contra; item, si febris superveniat pervigilio, quàm si hoc illam sequatur. Chronicis verò affectibus, ut maniæ, hydropi, hecticæ, melancholiæ combinatum, rebelle quidem satis est, & difficilem ominatur liberationem, non tamen æquè letale. *Subjecti* ratione periculosius est illud, quod à cerebro & spiritibus per essentiam, ut & totâ Mâ Sâ affectâ oritur; minus periculosum contra, quod ab affectâ quadam parte ignobiliori, cerebrum tantum in consensum trahente dependet. Sic & longè gravius est & periculosius pervigilium, quod ætati, temperamento & aliis circumstantiis magis improportionatum est. Hinc v. g. vigiliæ multò deteriores sunt & periculosiores in pueris & juvenibus, quam senibus, unde proverbium Gallorum citat *Vamndæus Tract. de prognos. med. cap. 4. dist. 2. p. 55.*

Ieune qui veille, & vieil qui dort,
sont tous deux proches de la mort.

h. e. dum juvenis vigilat,& ſenex dormit,uterque morti appropinquat. *Cauſarum* reſpectu non minus dubius eſt eventus. Nam juxta *B.Sennertum libr.1. praxeos part.2. cap.1.pag.230. quo major harum vis eſt, à quibus vigiliæ excitantur, eo etiam periculoſiores ſunt vigiliæ: & quo facilius cauſa tolli poſſunt,eo etiam minus periculi conjunctum habent,& contra.* Atque ideò à causâ internâ periculoſiores ſunt vigiliæ, quam ab externâ & evidente. Ab exaltatis particulis ſulphureis quod oritur, magis calamitoſum eſt,quam quod à ſalinis mercurialibus.

LONGITUDO & BREVITAS reſpectu cauſarũ maxime variat. Licet enim alias, quod alternâ requie caret, non ſit durabile, &, ob virium fugax robur, multi breve conſtituant tempus, quo ſive ad ſalutem,ſive ad mortem terminetur pervigilium; nihilominus cauſarum diverſitas anguſtos hos cancellos ſæpius amat transgredi. Hinc non paucos ſatis diu, ſine vitæ diſcrimine,vigilaſſe annotavit *Schenckius obſervat. med. libr. 1. obſ. 125. p. 111.* ubi & de nobili quâdam matronâ refert, quod illa per 35. annos inſomnis, alioquin ſana permanſerit. Simile exemplum citat *Sennertus in praxi loco ſupra citato*, de quodam, qui per decennium non vidit ſomnum, & de *Mæcenate* antea dictum eſt, quod per triennium vigilaverit. In hunc cenſum veniunt maniacorum, melancholicorum & ſenum vigiliæ, in quibus magis diuturnitas metuenda eſt, quam mors. Hi enim ſicuti ſæpius ſine notabili virium jactura vigilant; ita à multis relinquuntur prognoſtico. Cauſam durationis puto eſſe ſpiritus animales à naturâ alkalinâ volatili, in mercurialem,vel acidam fixam mutatos; qui licet ſatis exiſtant mobiles, non tamen æquè diſſipabiles ſunt, non ſecus ac ▽is ſatis activa vis in aperto vaſe diu integra ſervari poteſt, ubi contra ſulphurei cujusdam ſpiritus particulæ citius avolant. Hinc etiam non tam cito iſtiusmodi ægri defatigantur,ſed admodum diu ſine refectione perſtãt vegeti. Contra quæ à ſulphurearum particularum motu nimio earumq; accen-

accenſione dependent vigiliæ, quales in febribus continuis occurrunt, minus ſunt durabiles, citiusque terminantur. Hinc etiam juvenum vigiliæ citius deſinunt, quia illorum ſpiritus volatiliores facilius diſſipantur, & ſine reſtauratione minus diu perſiſtere poſſunt; Ideoque juvenes citius à vigiliis laſſari, cumque majori virium lapſu excubare cernimus, cum contra ea ſenes utplurimum inde non tam cito langueſcant, qui ideò ad excubias magis apti ſunt.

Modus eventus tantum non ſemper anceps eſt, & mille modis variat. Terminatur enim modò lento gradu, ut ubi magis ſibi relictum urget pervigilium, in ſenibus, & quod cum morbis chronicis conjungitur; modo deſubitò, ut magis in juvenibus, & in morbis acutis, & quidem vel ad ſalutem, vel ad mortem. *Ad ſalutem* aut per ſolutionem, ubi natura medicamentorum adminiculo ſuffulta humorum & ſpirituum acrimoniam ſenſim corrigit, omniaque ad naturalem ſtatum reducit; aut criticum in morem, quod tamen in noſtris regionibus paulo rarius eſt, ubi materia peccans, quæ tantas turbas dedit, extra microcoſmi pomœria propellitur, tum per hæmorrhoides, ut in maniacorum & melancholicorum vigiliis, tum alio acutis accommodo modo. *Ad mortem* comitatur ægros, ſi minus accurata ejus habetur ratio, & ubi cauſa materialis jam jam altiores in corpore radices egit, ut & ſi per *μετάπτωσιν* in graviorem affectum commutatur, ubi febres, deliria & convulſiones ſuperingruunt.

CAPUT IIX.

De Methodo Medendi ex Chirurgiâ.

CUm plus adjumenti herbarum, quam verborum vis ſemper ſpondeat ægris; ideò eo allaborandum eſt, ut magis fideliter curemus, quam ut ſubtiliter diſputemus. Quocirca ad medendi methodum, & tricorporis regni materiam præſidiorum, quibus omnis nititur curatio, tandem convertimur.

 mur.

mur. Methodus medendi ex tribus indicationibus conſtat. curatoriâ, præſervatoriâ & vitali. CURATORIA indicatio vigilias nimias, exceptis criticis, ocyus compeſcendas, ſpirituũ copioſorum motum continuum quovis modo imminuendum; & hoc modo ſomnum conciliandum ſuadet. Neque enim hic otioſum ſpectatorem agere decet Medicum, ſed maturanda ſunt conſilia; alias ex illis, ceu ex equo Trojano, ſymptomatum ſæpè proſilit ilias. Commodiſſimè voti damnabimur, ſi ſecundum alteram methodi indicationem, quæ PRÆSERVATORIA eſt, cauſarum remotiorũ habeatur ratio, ut & illæ, quantum fieri poteſt, eradicentur. Fit hoc, ſi ſpiritꝰ animales vel qualitate, vel quantitate peccantes, vel imminuantur, vel acriores, & dephlegmati nimis, diluantur & alterentur, & cerebri intemperies corrigatur. Quantitas per evacuantia varia educitur; qualitas alterantibus & confortantibus ad naturalem ſtatum reducitur. Cerebri intemperies ſicca humectantibus ſuavibus corrigitur. Externa quoque ſenſus & ſpiritus excitantia removenda ſunt, & animus nimis inquietus à curis avocandus. Concurrentium verò affectuum, capite de cauſis, ſub rerum præternaturalium titulo enumeratorum, curationem ſpecialem pertractare & inſtituti ratio, & paginæ anguſtia prohibet. Petenda illa eſt ex propriis fontibus, ne, loco affectus ſimplicis, confuſum chaos, vel totam penè materiam medicam exhibere cogamur. Affirmare tamen nullus dubito, ablatis vigiliis, non paucos prænominatorum affectuum ultrò terga daturos. Per ſomnum enim plurimi ſanguinis & ſpirituum inordinati motus componuntur, qui ſicuti à vigiliis non rarò ortum trahunt; ita ſomno ſæpiſſimè loco remedii utuntur. Hinc in continuis vigilias qui ſuſtulit, ut & in maniâ, indubiè ipſum morbum abſtulit. VITALIS indicatio vires ſubjecti, cauſæ, totiusq; corporis reſpicit, illasque per confortantia & analeptica reſtaurare, vel conſervare ſatagit. Interdum tamen, ut in maniacorum vigiliis, nimium harum robur ſtudiò refringere conſultum eſt.

Ma-

MATERIA PRÆSIDIORUM, quâ indicationibus his satisfacere possumus, ex usitatis fontibus, chirurgiâ, pharmaciâ, & diætâ desumitur.

EX CHIRURGIA quæ peti possunt auxilia sicuti varia sunt; ita inter illa primas tenet V. S. quæ an vigiliis accommodata sit, in diversas abeunt sententias autores. *Sennertus libr. 1. praxeos pag. 231.* V. Soni per se hîc nullum esse locum asserit, cum Ma Sea per se non inducat vigilias. Si verò interdum, ubi vigiliæ urgent, V. S. requireretur, id non ob vigilias fieri, sed ob adjunctum alium affectum. In hujus sententiæ subsidium consentientes allegat *Benedict. Victor. Faventinum & Forestum.* Contra *Willisius de animâ brutorum cap. 5. pag. 196.* eandem in vigiliis interdum convenire, & ubi blanditiis spiritus compesci non possunt, hâc quasi vinculis & verberibus in sedationem eosdem cogi statuit. Hoc autorum dissidium in aurem nobis insusurrare videtur, non in quibusvis vigiliis Venæsectionem esse concedendam. Quocirca licet vigiliæ primario V. S. non indicent; illarum tamen causæ eandem quandoque expetere videntur, ideò juxta harum diversitatem, illam modo admittendam, modo intermittendam esse judicamus. Hinc in vigiliis à particularum sulphurearum effervescentiâ & Mæ Seæ præternaturali motu, quod in vigiliis febrium continuarum accidit; ut & ubi spiritus quantitate simul peccant, quod in maniacis fit, Venæ sectionem reprobare non possumus; item in aliis, ubi serum non planè deficit, viriumque robur, quarum ratio maximi semper hîc habenda est, & ætas contrarium non suadeat, quo & collimat pulsus magnus, plethoræ præsentia, diæta prægressa, & consuetæ evacuationes suppressæ. Hoc enim modo spirituum copiæ nimiæ imminuuntur, & reliqui ab infarctibus humorum expediuntur, simulque spatia, liberæ ipsorum expansioni dicata, dilatantur. Sero verò novo & meliori illapsuro paratur aditus, sanguinisque retardatur circulus. Hinc nonraro post ejus usum somnolentia urget, cui etiam statim indulgeri potest, si modo adstantes sic ægroti curam gerant, ut ne deligatum

va-

vas rumpatur denuo. Contra ubi salinum principium, sine plethoræ præsentiâ, cum pulsu parvo, viribusque exhaustis, malum introduxit, & omnes sulphureæ volatiles particulæ subjugatæ sunt, serumque penitus incoctum, quod in senum vigiliis sibi relictis, & febribus ma ignissimis non rarò occurrit, ibi Venæ sectionem minus convenire putamus. Tunc enim, ob balsamum vitæ jam dum deperditum, venæ sectio ægros potius somni germano, morti, quam somno tradit. *Tempus* conjunctorum affectuum genius determinat, sic ubi acuti morbi combinantur, post quartum diem non facile, vel saltim in vasis minoribus celebratur. Contra ubi chronici affectus simul urgent, ibi post legitimum purgantium usum adhibetur rectius. Alias enim in extremioribus partibus stagnantes humores vitiosi promtius ad interiora rapiuntur. Ubi verò consueta sanguinis evacuatio suppressa conjungitur, ibi quoque à venæ sectione curationis sumi potest principium. In rebelli malo, ut quandoq; in febribus, & ut plurimum in maniâ, præsentibus indicationibus, etiam repeti potest ejus usus; sic tamen, ut secundâ vice magis minora eligantur vasa, nisi malum incrementa sumat. *Quantitas* ex virium præsentium & futurarum conditione, ex pulsu, temperamento, regione, & morbi vehementiâ mensuranda, ut & ex emissi sanguinis consistentiâ & colore. Sic quo magis rubicundus color, qui plerumque in sanguine sero orbato conspicitur, eo majori cautione opus est, eoque parcius administretur, & contra. Præstat enim bis tutò parcè venæ sectione uti, quam semel periculosè in eam debacchari. *Locus*, si citra respectum affectus conjuncti considerandæ veniunt vigiliæ, vel, ut non rarò fit, ex ordinariâ viâ urgentes avocant Medicum ad sui ablationem, possunt esse venæ sublinguales, raninæ dictæ, & frontis venæ. Omnium verò convenientissima est saphæna in talo secta, quæ peccantem materiam à capite revellit, pluribusque aliis indicationibus satisfacit, & in acutis ac chronicis accommoda est. Ubi verò aliorum affectuum conjunctorum simul habenda est ratio,

ibi

ibi etiam majora vaſa, præſente indicatione, aperiri poſſunt. Arteriotomiam quandoque etiam proficuam notarunt practici, potiſſimum in maniacorum vigiliis. Hodiè tamen, ſicuti ob multa conjuncta pericula ejus uſus ferè exolevit; ita eandem vix alibi, niſi in prænominato affectu cum vigiliis combinato, uſurpandam cenſeo.

CUCURBITULÆ minus commodè in vigiliis venæ ſectioni ſubſtituuntur, niſi forſan ubi alia indicantia concurrunt, ut ubi cardialgicus dolor urget, quem etiam cucurbitula ventoſa ſuſtuliſſe dicitur. Sic & in melancholicorum vigiliis cum aliis quandoque locum habent; à ſolis verò iis parum ſperandum eſt ſolaminis.

HÆMORRHOIDUM clauſarum & tumentium apertio per hirudines ritè applicatas hîc non eſt de nihilo. Evacuantur enim per hanc viam particulæ ſalinæ fixiores & ♀eæ feculentæ, cum ſulphureis aduſtis, ſi non in facto tales, mox tamen futuræ, quæ ſuperiora petere indociles ſunt. Cautelæ tamen circa hanc operationem ab autoribus conſignatæ non ſunt negligendæ; cœcas item præſtat non attingere. *Langius epiſt. medicin. pag. 911.* celebrem quendam medicum ſanguiſugas etiam ponè aures applicaſſe commemorat, quem, his remotis, gr. j. opii vulneribus felici cum ſucceſſu impoſuiſſe dicit.

VESICATORIA vix ulli ex chirurgiâ petito cedunt remedio, & ferè ſemper conveniunt. Ichorem enim borioſum excrementitium, & ſalinam acrimoniam eliminant, & ſeri ſtagnantis motum ad cerebrum reſtituunt. Applicari poſſunt pone aures, vel nuchæ, & bregmati. Hujus farinæ ſunt, & ferè ſimilem ſpondent effectum

FONTICULI & SETACEA legitimè applicata. Cavendum tamen circa illa, ne ſerum nutritium promiſcue cum excrementitio in nimiâ quantitate evacuetur, & ita ad totius ſiccitatem anſa detur. Hinc magis heroicæ iſtæ operationes chirurgicæ in illis vigiliis proſunt, ubi non tam defectus ſeri, quam ejus acrimonia ſalina peccat.

PECTINATIONES capitis, & FRICTIONES lenes extremorum, imprimis pedum cum panno aſpero, vel cum ſale, aceto & aquâ roſarum calidè inſtitutæ ſpem ſæpè ſuperant efficaciâ. Humorum enim acrimoniam ad corporis ambitum ſolicitant, poroſque, ut excerni queant, aperiunt, & ipſum demulcent archeum.

CAPUT IX.

Pharmaciam ſiſtit.

LENIENTIA in pharmaciâ, primâ vice, juxta receptum ordinem, pertractare haud gravabimur; licet in praxi non ſemper ab his ſumenda ſint primordia. Quandoq; enim, non minus ob conjunctorum affectuum, quam ipſius mali genium, hæc vel poſtponenda, vel penitus omittenda ſunt. Sic ubi nimis urgent vigiliæ, ibi ſæpè ὕϛερον πρώτερον faciendum, & ſtatim ad alterantia ſpecifica, ceu ad ſacram anchoram, fugiendum eſt. Ubi verò lento gradu procedit malum, quale imprimis eſt ſibi relictum, & cum chronicis affectibus combinatum, ibi lenientia præmittere maximè eſt neceſſarium. Hæc enim ſerum viſcidum, ſeu pituitam ſalſam, in primis viis ſtagnantem, liquant, quæ verò corrigi nequeunt, una cum ſulphureis aduſtis particulis blandè eliminant. Sint igitur potiſſimum phlegmagoga parcâ manu diſpenſata, quæ quidem movent ſerum ſtagnans, ſed non promovent; non è corpore eliminant, ſed tantum fluxile reddunt, ejusque motum ad caput reſtituunt. Talia ſunt MP. ♀ear. *Schröder. de fumar. extr. rhabarb. phlegmagog. panchymagog. Croll. agar. troch. conſerv. de fumar. pulp. paſſular. tamarind. pulv. laxat. veget. elect. lenit. rad. 5. aperient. glycyrrh. polypod. rhab. fol. ſenæ, elix. prop. antiſcorb. ſirup. roſ. ſol. fol. ſcnæ, de pomis, de cichor. c. rhabarb.* ut & ſequentia:

℞. MP. *de ſuccin. Crat. aloët. D. D. Præſid.* a. ℈ß.
pulv. polychreſt. Rolfinc. gr. IIX. ♁i *cinam.* ℥. j. M. F.
l. a. pilulæ. S. Lindpillen auf 2. mahl.

℞. *pulv.*

℞. *pulv. diasen.* ℈j. *cremor.* ♀*ri* gr. v. *magister. g. g.* gr. j. ☍*i fœnic.* ℥. j. M. F. pulvis. D. in chartâ, S. Laxirpulver auf 1. mahl.

Succedunt PRÆPARANTIA, quæ humores in toto corpore & partibus remotioribus stagnantes incidendo fluxiles reddunt, & ad exitum disponunt, insimulque aliqualiter corrigunt, qualia sunt *essent. fumar. compos.* ♂*is liquid. Tinctura corallor. M. S. arcan. duplicat. Mynf. crocus* ♂*is aperit. c.* ⊖*ibus, mater perlarum,* ♀*us* ⊕*lat. rad. helenii, cichor. chinæ &c.* ut & sequentia:

℞. *hepat. rubr. Dresdens. rad. ari* a. ʒj. *coralliór. rubr.* ℈j. ⊕*li* ♂*is* gr. v. M. F. l. a. pulvis. D. in chartâ, S. Pulver auf 6. mahl.

℞. *Tincturæ* ♂*is cydon.* ℥iij. *arcan.* ♀*ri* ʒj. M. D. in vitro, S. Digestiv essentz 30. Tropffen auf einmahl.

Postquam horum & similium per aliquot dies continuato usu humores mobiles, & corpora fluxilia facta sunt, deveniendum est ad

PURGANTIA, quibus eliminatur, quicquid non potest corrigi, ne pars sincera trahatur. Circa hæc verò notandum, quod, ratione causarum & conjunctorum affectuum, quandoque hîc nullum inveniant locum, (ut ubi bilis abundat, & sulphureæ prædominantur particulæ, quod in febrium continuarum vigiliis accidit) nisi forsan in minori dosi, & statim à principio morbi, ubi status adhuc quasi neuter est, causæque prægressæ, ut error in diætâ, tale quid indicent. Sint verò lenia, potissimum ex rhabarbaro parata; alias non facilè iterum sisti potest alvus. Contra quandoque horum usus maximè est necessarius, ut in cacochymicis, ubi non raro summa exhibenda est dosis, ut in maniacorum & melancholicorum vigiliis, quæ etiam magis humidam purgantium quam siccam formam expetunt. Semper verò conjunctis affectibus specificè opposita remedia sunt admiscenda, quæ nos, uti antea dictum, studiò prætermittimus, & ne

multorum affectuum curationem tædiose compilemus, ad practicos horum cupidos ablegamus. Quæ verò magis citra aliorum concurrentium affectuum respectum, & in magis sibi relictis vigiliis conveniunt, ob stimulum jam in corpore præsentem, sunt sequentia mitiora: *M*. ♀*ear. Quercet. resin. galap. trochisc. alhand. pulp. cassiæ, rhabarb. Alex. fol. senæ, mechoacanna alb.* & sequentia:

℞. *M. de fumar.* gr. xij. *resin. scammon.* gr. vj.
☿*ii d.* gr. iv. *essent. succin.* q. s. M. F. l. a. pilulæ.
D. in chartâ, S. Purgierpillen auf 1. mahl.

℞. *cerberi tricipitis* ℈ß. *magister. g. g.* gr. ij.
elæosacch. cinam. gr. iij. M. F. pulvis. S. Purgierpulver.

VOMITORIA uti in maniacorum & melancholicorum vigiliis sunt efficacissima; ita in reliquis, & potissimùm sibi relictis, rarius in usum trahuntur. Si tamen cruditates & humores viscidi in stomacho stagnantes, vel in diætâ prægressus error eadem indicent, viresque & æger consentiant, optima erunt ♁iata. Hæc enim non minus tuta, quam efficacia sunt, & pituitosam saburram optimè eliminant; insimulque, ob expansum ♁ii ♁ur, Mam Sam depurant. Talia verò sunt *crocus metallorum purus*, ▽*a benedicta Rulandi*, ♀*us emeticus Ludov.* ☿*ius vitæ &c.* Quo & referri possunt ⊖ ⊕*li, rad. asari & ejus folia in infuso*, ex quibus, pro intentione Medici, variæ componi possunt formulæ.

℞. *conserv. beton.* ʒj. ♀*ri emet.* gr. iij. M. F. bolus.

Nec incongruè DIURETICA in subsidium vocantur. Cum enim non tantum prima viscerum culina mali mineram foveat; sed & ejus seminium ad ipsas sanguinis undas penetret; ideò ejusmodi abstergentibus opus est, quæ pristinum nitorem sanguini fœnerant, feculentumque & stagnans serum liquant & eliminant. Sint verò temperata, & magis diluentia aquea, quæ acrimoniam ⊖inam unà dispergunt, & seri defectum augent. Acida & ⦶osa tantum ubi præternaturalis calor conjunctus est, ut in febrium & mania-

niacorum vigiliis conveniunt. Talia sunt *sem. 4. frig. major. milii solis, violarum, decoctum hordei, ▽a fragorum, petrosel. saxifragiæ, serum lactis &c.* acida item *succus citri, ♈us ⊕li, ⊖is, ⊕li philos. Tinctura ♀ri simplex & composita, clyssus ♁ii ♀isat. & ♁atus, Tinctura silic. Glauberi, ♈us aperitivus Penot. essentia lignorum, lap. ♋. troch. de alkek.*

℞. *arcan. duplicat. Mynf.* ℈j. ⊖*is volat. succin.* gr. iij. M. F. pulvis.

℞. *essent. succin.* ʒij. ♈*us* ⊖✳*ci* ʒß. M. D. in vitro.

DIAPHORETICA vi methodi jam pertractanda veniunt. De illis verò notandum, quòd propriè dicta talia discutientia, & nimis volatilia ferè nunquam, nisi forsan quandoque in continuarum febrium vigiliis, conveniant. Illa enim, cum serum jam antea deficiens per cutis spiracula in nimiâ copiâ eliminent, cujus tamen proventus potius procurandus est, magis totum corpus exsiccant, stimulumque ⊖inum poris cerebri impingunt firmiùs. Temperata contra, & fixa ▽ea, quæ ex accidenti sudorem movent, vigiliis magis sunt accommoda, sed nec hæc sola, aut sæpius danda. Illa enim acriores seri particulas absorbent, & feculentas, per glandularum cutis poros, blandè educunt. Denuò verò illabenti lymphæ dulci parant aditum, spiritus exorbitantes mitigant, & toti Mæ Seæ suam dulcedinem restituunt. Hæc inter primas tenent opiata, de quorum agendi virtute consule *Celeberrimi D. D. Præsidis opiologiam p. 89.* & *Excellentissimi Ettmulleri Disputationem de opii virtute sudoriferâ.*

℞. *elect. diascord. Frac.* ʒj. *cinnab.* ♁*ii, bez.* ☽*is* a. ℈ß. *laud. opiat.* gr. j. *sir. d. fumar. q. s.* M. F. l. a. bolus, S. Schweißbissen.

℞. *C. C. philos.* ℈j. ♁*ii* ♂*is cachect.* ℈ß. *lap. bez. occ.* gr. IIX. ⊖*is volat. succin.* gr. IV. *laud. opiat.* gr. ij. M. F. l. a. pulvis auf 2. mahl.

℞. *Tinctura bez. D. D. Præsidis* ʒij. ♈*us* ♀*ri rectif.* ℈j. *essent. anodyn.* ℈ß. M. D. in vitro, S. Schweiß-Tinctur 40. Tropffen auf 1. mahl.

Huc etiam pertinent *Tinctura ♃iales, spiritus & decocta lignorum, M.S. Tinctura corallor. c. ♁tu lignor. parat. pulvis bezoard. Senn.* & similia.

ALTERANTIA SPECIFICA & confortantia tandem pertractanda veniunt. Hæc enim sæpius ὡς ἀπὸ μηχανῆς suppetias ferunt, & Medicorum pariter ac ægrorum certa sunt salutis anchora. Illa verò vel cerebri & totius intemperiam siccam corrigunt & temperant, salinamq; humorum acrimoniam diluunt ac dispergunt, qualia sunt aquea; vel acres & siccos vapores absumunt, & stagnanti in partibus sero suum restituunt motum, qualia sunt absorbentia fixa, & volatilia in minori dosi propinata; vel sanguinis sulphureitatem domant, & ejus circulum retardant, qualia sunt acida; vel denique suavium anathymiasεων defectum restaurant, & ut pori cerebri interiores nimis diducti conniveant procurant, ipsosque spiritus nimis mobiles ac dephlegmatos inviscant ac diluunt, qualia sunt sulphurea cum aqueis combinata. Omnium verò optima sunt opiata, recenter parata, quæ etiam ad sulphurea pertinent, & pluribus indicationibus satisfaciunt, omnibusque penè vigiliis si non primariò & solitariè, saltim secundariò, & cum aliis accommoda sunt, spiritus enim æstuantes sopiunt ac demulcent, & ut secum habitent faciunt, ipsiusq; sanguinis motum nimium sistunt, humorum acrimoniam temperant & absorbent, & in extremis angustiis vera sunt panacea. Nam si quæ alia, certè

Hæc sunt quæ faciunt altos medicamina somnos,
victaque lethæâ lumina nocte premunt.

Hinc opio destitutus medicus vix quicquam laude dignum in vigiliis efficit, ut ita in hoc casu, cum *Sylvio*, mallem non esse Medicus, quam opio carere. Nihilominus nec his solis negotium semper tutò committitur. Videmus enim quandoque ab iis exhibitis minus solitò dormire ægros, vigiliasque exacerbari potius, quam sedari. Sic in scorbuticis & hypochondriacis, ut & in siccitate cerebri nimiâ & ubi ob stomachi debilitatem ἀναθυμιάσεων suavium defectus

ctus eſt, opiata ſola, conſentientibus Celeberrimis practicis, ſæpè ne tantillum ſomni inducunt. Hinc Celeberrimus *D. D. Præſes de medicament. facultat. libr. 2. S. 2. cap. 10. pag. 204.* pro regulâ habet, opium ſomnum non inducere, niſi ſerum in ſanguine ſit proportionatum. Nam ſibi relictum & abſumit ad ſomnum neceſſariam humiditatem, & motum lymphæ ad caput retardat. Non minus ſuis cadunt auſis, omnemque perdunt operam, qui in ſenum vigiliis, hoc modo procedunt. In illis enim ab opiatis ſomnus aut non ſuccedit ex ſententiâ; aut in contrarium abit vitium; ſic, ut qui antea totas vigilabant noctes, jam à ſomno excitari nequeant, & non raro apoplectici fiant. Hoc caſu ναρκωτικὰ verè fiunt νεκρωτικὰ & ad æternam vitam viaticum. Spirituum enim reſiduorum exigui manipuli in his ſupprimuntur facilè penitus, quod & in nimis debilibus accidit, & cum ab iſtis vinculis ſe expedire nequeant, æternum inducunt ſomnum, Nos ut naufragas has ſyrtes evitemus, regulas quasdam, ex cauſarum differentiâ deſumptas, obſervabimus, quæ ita ſe habent: Ubi magis ſulphur cum intemperie ſiccâ, & ſpirituum copia peccat, ut in febrium & maniacorum vigiliis, ibi magis vea cum acidis & refrigerantibus conveniunt, & ſunt ſpecifica. Ubi verò magis acres & ſicci vapores exorbitant, ſpiritusque magis motu continuo, quam nimio peccant, quod potiſſimum in ſenum vigiliis occurrit, ibi magis ſulphurea balſamica cum ſpirituoſis, cephalicis, abſorbentibus, confortantibus, & veis dulcibus miſcenda ſunt. In utroque verò affectu, jam nominatis medicamentis tutò admiſcentur opiata in refractâ doſi. Vid. *Excell. D. D. Præſidis opiologiæ pag. 84. & 149. it. de med. facultat. libr. 1. ſect. 3. cap. 1. pag. 81.* Tandem ubi à doloribus oriuntur vigiliæ, ibi ferè ſola opiata omnem faciunt paginam. Illa enim unâ fideliâ lethæam horum inferunt oblivionem, & in centro cauſam, ſi eam tollere nequeunt, detinent, quatenus ſpirituum motum, qui triſtem illum ſenſum ad primum ſenſorium defert, retardant, ipſamque naturam hoc modo in morbos armant, & non exiguo robore donant.

Ho-

Horum si memores erimus futuri, non opus erit in peculiaria capita vigiliarum redigere curam, & seorsim senum, seorsim febricitantium, seorsim maniacorum pertractare; sed facile quisque quibusvis convenientia, ex substratâ materiâ medicâ applicabit; imprimis si conjunctorum affectuum, per specificè opposita, ex propriis fontibus sumenda, habeatur ratio. Selectiora sunt: *specif cephalicum Michaël. extr. theriac. recent. rob sambuc. confect. alkerm. compl. magister. corallor. perlæ præparata, ambra, moschus, confect. de hyacinth. conf. beton. philon. Rom. sirup. papav. errat. de nymph.* item sequentia:

℞. *cinnab. nativ. pulv. anodyn. D. D. Præs.* a. ℈ß. M. F. l. a. pulvis D. in chartâ, S. Hauptpulver auf 1. mahl.

℞. *spec. diambr. diamosch. d.* a. gr. xv. *bez. ♁ ii pulvis anodyn. Rolf.* a. gr. v. M. F. pulvis auf 2. mahl.

℞. *M℞. de succin. Crat. de ladan. Hartm.* a. ℈ß. *smaragd. præparat.* gr. IV. *extr. op. ambr.* gr. iij. M. F. l. a. pilulæ. S. Ruhepillen auf 1. mahl.

De pilulis notandum, quod opiata in hâc forma, juxta *Celeberrimum D. D. Præsidem*, præsentius operentur sic, ut sæpiùs iis vix in ventriculum delatis, obrepat somnus. *vid. de med. compos. sect. 2. cap. 8 de pilulis pag. 120.* Commodè tamen in ficcioribus cum humectantibus interpolari possunt, ne serum magis imminuant.

℞. *conf. nymph. fl. anth.* a. ʒß. *pulv. epilept. march.* ℈j. *extr. croc.* gr. iij. *laud. op.* gr. ij. M. F. l. a. bolus.

℞. *Tinctura corall.* ♀*is* ⊕*li* a. ʒj. *anodyn.* ℈j. M. D. in vitro, S. Stärck und Schlaff-Tinctur 30. Tropffen auf 1. mahl.

℞. *essent. theriacal.* ʒij. *♌us* ⊕*li cephal* ʒj. *Tincturæ anod.* ℈j. M. D. in vitro. S. ut supra.

℞. *elix. ceph. Rolf.* ʒij. *♌us* ⊖✱*ci* ʒß. *essent. croc. rorell.* a. ℈j. *Tincturæ anodyn.* gutt. XXIV. M.

De ♌u ⊖✱ci, ut & de pluribus aliis ⊖bus volatilibus, certum quidem est, ipsa, quatenus ♌uum motum promovent, vigilias inducere; unde etiam in affectibus soporosis ipso-

ipſorum uſus eſt notorius. An verò vigilias quoque ſedent, hoc eſt de quo dubitant multi. Nos vigiliis non minus quam ſomni vitiis accommoda eſſe, ſi non omnia, ſaltim temperatiora, modo in infimâ & mediâ doſi ſubſiſtamus, multis ducimur rationibus. Cum enim ſerum in partibus ex acido ſtagnans liquent, & intimius ſanguini admiſceant, ejusque hinc motum ad caput promoveant, multis nominibus commendanda veniunt. Adde quod acrimoniam humorum abſorbeant, & Mæ Sæ quaſi alas addant, ut ad oras cerebri impetuoſius appellatur. Hinc poſtea ſpiritus intus latentes fortiori huic impetui non tam promptè reſiſtunt, ſed facilius cedunt, & ſanguinem intimius ſibi admiſceri patiuntur. Hâc viâ vi factâ, una cum ſanguine notabilis copia ſeri ceu imber ingruit, quæ ſpiritus poſtea diluit ac demulcet. Huic ſententiæ & illud velificatur, quod ſpiritus ⊖✱ci inter anodyna & demulcentia externa communiter referatur, & in nervorum affectibus doloroſis ejus uſus ſit inſignis. Quocirca ipſum interdum quoque præternaturalem ſpirituum motum compeſcere, ipſorumque acriores particulas, quæ motus iſtius cauſa ſunt, diſpergere & ſupprimere, & hoc modo ſomnum inducere, nulli dubitamus. Notandum verò de eo, quod, ſicut nec ſemper, ſed ferè tantum, ubi humorum acetoſitas ſimul urget, vigiliis eſt accommodus; ita nec ſolus, ſed cum ſulphureis oleoſis propinandus ſit. Hoc enim modo non minoris efficaciæ ipſum ſpero futurum, quam ſpecies diambræ, diamoſchi, & ipſum vinum, quæ meritò in ſenum vigiliis ab autoribus quibusvis aliis præferuntur, cum hæc non minus ſale volatili, quam ſulphure oleoſo polleant. Maximè quoque demulcet acrimoniam ſalinam & defectum lymphæ cum quâdam energiâ reſtituit, noxias ejus qualitates corrigit, bilemque temperat lac, tam artificiale, quàm naturale. Unde *Horatius Augenius epiſt. & conſil. medicinal. libr. 5. epiſt. 7. pag. 60.* lactis caprini uſum hîc magnoperè extollit, & aſſumendi modum, hodiè adeò decantatum, exponit latius. Artificiale poteſt fieri ex *amygdal. ſem. la-*

 ctuc.

Aut. endiv. aquâ nymph. acac. paon. lactuc. endiv. coralliis, &c.

℞. *sem. papav. alb.* ℥ß. *paon.* ʒij. *4. fr. major.* a. ʒj.
aqua hypnotica Dorncrellii *cord. H. S. frig.* a. ℥j.
sambuc. papav. rosar. ceras. nigror. a. q. s.
M. F. l. a. emulsio. Colaturæ adde *magister. matris, perlar.* ʒß.
anodyni gr. IIX. *sir. papav. albi q. s.* ad gratiam.

Intimius quoque humectant, & humorum acrimoniam diluunt ac refrenant potiones & decocta. De iis verò nota, ut & de omnibus in formâ humida propinandis medicamentis magis diffusis, ventriculi rationem semper unà esse habendam, ne simul & semel his quasi inundetur, sed ut potius dividantur, & cochleatim exhibeantur. Sic pars sub lecti ingressum sumi potest, pars mediâ nocte, somno non insequente. Interpolari etiam possunt cum stomachicis & pulveribus pepticis, qui εὐχύλωσιν promovent, & stomachum roborant. Fieri verò possunt ex *aquâ hypnot. Mynf. meliß. borrag. bugloß. beton. acetos. acetosell. portulac. decoct. hord.* ⁓tu ⊖li *cephal. Tincturâ fl. 4. cordial. anodynâ, perlis praparat. smaragd. praparat. succo granator. extr. theriac. confect. de hyacinth. succo citri, electuar. diascord. Fracastor. sirup. corallor.* ℚ. *de pomis, rad. paon. helen. nymphaa, cichor. glycyrrh. acetosell. flor. samb. summitat. aneth. croc. anth. paralys. lil. convall. herb. beton. salv. meliß. rosmarin. chamadr. bacc. parid. gran. kerm. hord. mund. passul. min. diacod.* Addi quandoque etiam potest ⊕*um*, ubi consentit stomachus, & catarrhi desunt.

Optimè quoque confortant *electuaria*, quæ fieri possunt ex *cons. borrag. bugloß. primul. ver. spec. diambr. de gemm. frig. elix. cephal. pulv. cephal. Craton.*

℞. *cons. fl. anthos, lil. convall. beton. nymphaa* a. ℥ß.
NM. in Ind. cond. ʒij. *conf. alkermes complet.*
de hyacinth. a. ℈IV. *caul. lactuc. Ital. condit.* ℥ß.
specif. cephal. Michaël. ʒj. *Tinctura* ☽*a*,
magister. anodyn. a. ℈j. *sirup. de nymphaâ q. s.*
M. F. electuarium, sumatur de eo quantum cuspide latioris cultelli contineri potest.

Huc

Huc pertinent *pil. de cynogloss. requies Nicol. trochisci & tabulæ Narcot. Plater Mesues, diacodia, mithridatium, philonia & laudana sine hyoscyamo & mandragorâ* parata; Hæc enim hodiè internè propinare Medico meritò sit religio, cùm sulphure indigesto impuro & naturæ inimico gaudeant.

TOPICA tandem & externa reliqua etiam in subsidium vocanda sunt. Illa enim, ne ventriculus nimiâ medicamentorum copia obruatur, præcavent, &, cum magnam virium suarum partem per cutis poros trajiciant, satis sunt efficacia. Sicuti verò varia sunt; ita plurimis admisceri possunt opiata; quæ tamen hîc, sibi relicta, minoris sunt efficaciæ; sic, ut iis solis nunquam tutò possit fidi. Sulphur enim horum viscidum, à quo omnis ferè effectus in vigiliis salutaris dependet, minus aptum natum est, ut poris cutis se promptè insinuet, cum eos potius obstruat & obviscet. Unde in emplastris ad suppurationem inducendam rectius adhibentur. Hinc frustra fuit *Platerus*, ubi in podagrâ opium externè adhibuit, *vid. Excell. D. D. Præsidis opiol. p. 133.* Hinc etiam effectus si quis salutaris sequitur ex opio, vulneribus ex hirudinum applicatione ortis indito, quod ex *Langio* in chirurgiâ allegavimus, non tam opio, quàm sanguisugis, est adscribendus. Omni tamen virtute penitus orbata non sunt externè applicata opiata; sed unà cum aliis omninò locum habent, imprimis ubi vel virium lapsus internum dissuaserit usum; vel ubi cerebrum ad horum vim somniferam recipiendam magis aptum est, ut in tenerioribus & fœminis; ut & ubi ob humorum æstum nimium, & seri defectum, ventriculo tutò committi nequeunt. Quæ verò de applicandi loco communiter tradunt autores, ubi modo plantis pedum, naribus, umbilico, oculorum angulis, modo carotidibus & pulsibus eadem committunt, illa sæpius nimis curiosa videntur. Sufficiat caput ferè solum, cui vel ponè aures, vel ad tempora, vel in fronte unguenta, cataplasmata & emplastra convenientissimè applicantur; nisi quod illa, quæ magis ex opio constant, commissuræ coronali & parti posteriori capitis, potissimum circa spi-

nalem medullam, ob apoplexiæ metum minus conveniant; quo & epithemata actu frigida pertinent, quæ capiti immediatè vel non, vel cautè applicari debent. Interdum tamen etiam reliquis corporis partibus applicantur, ut testibus in maniâ, & quandoque in continuis plantis pedum. Peculiare quid in clysteribus opium habere annotarunt practici. Ibi enim tantum abest, ut ejus vires infringantur, ut potius incrementa sumant. Unde Pharmacopœi cujusdam uxor Montispessuli à clystere, qui ʒj. opii assumpserat, in coma incidisse legitur. Causa quidem non adeò in promptu est; si tamen aliquid dicendum, videtur opium hoc modo citius intra sanguinis undas admitti. Quo & illud facit, quod hîc ad acidum stomachi fermentum non pertingat, succumque pancreaticum præterlabatur; quæ ad ejus correctionem aliquid conferre posse non est improbabile; cum acida extra corpus opiatis mista, illa virtute suâ magnam partem castrent. Ob hanc forsan causam inter alia rarius damnamur voti, usu opiatorum, in corporibus quæ copiosis acidis scatent humoribus. Illa enim dum resolutum & viscidu[m] sulphur coagulant & grumescere faciunt, omnem spiritus l[ig]andi vim infringunt. Hinc merito opiata cum summâ cautione, vel non, nisi ubi extremi dolores urgent, & interna non juvant, clysteribus admiscenda sunt. Ibi enim anceps remedium experiri præstat, quam nullum. Assumatur verò non tam crudum, quam præparatum & cum aliis, nec diu retineatur in corpore; & si quis insperatus sequatur effectus, corrigatur noxa alio clystere ex vino malvatico; internè vero propinentur castorina opiatorum antidotus. Parari potest talis clyster ex *rad. alth. malv. lil. alb. herb. s. emollient. fl. chamom. melilot. malv. arbor. sem. psyll. hyoscyam. portulac. papav. ficubus*, speciebus coctis in lacte vaccino, vel jure vervecum, & colaturæ additis *philon. Rom. & requiet. Nicol.* a. ʒj.

Famosa quoque ob efficaciam sunt *balnea* aquæ dulcis vacuo stomacho celebrata, sine sudore excessivo, & *lotiones capitis & pedum.* Illa enim per insensiles nervorum meatus

rorulentas quasdam particulas ad cerebrum demittunt, & totum corpus humectant, spiritusque suo tepore demulcent. Unde à multis non immeritò omnibus externis præferuntur. In febrium tamen continuarum vigiliis horum usus est proscribendus, malignitatem enimad cor propellunt, & præsentissimam noxam inde notarunt practici.

℞. *rad. asari. rhod. paon.* a. ℥ij.
herb. asari, origan. beton. rosmarin. pol. montan. serpil. lactuc. a. mij.
fol. salicis, vitium a. miij.
fl. papav. errat. chamom. nymphæa, sambuc. til. a. p.iv.
hyoscyam c. sem. pij. *summitat. aneth. ocul or. popul.* a. mj.
cap. papav. c. sem. n. IIX. *cortic. rad. mandrag.* ʒvi.

M. D. in chartâ S. species zum Bade. Coctis speciebus addi quoque potest una vel altera mensura vini vel lactis: Ex his possunt fieri etiam *capitiluvia* & *pediluvia*, ubi loco capitum papaveris, quidam solas horum coronas recipiunt, & pro arcano habent. Huc etiam pertinet *lixivium sapientiæ Mynf. Excellentissimus D. D. Præses* solum decoctum fol. lactucæ pro capitiluvio cum fructu adhibuit.

Post horum usum non incongruè applicantur *Unguenta*, quæ humectant & spiritus demulcent, qualia sunt *populeum recens, somniferum Sennerti, alabastrinum*, ut & sequens:

℞. *unguent somnifer.* ℥ß. *ol. NM. express.*
nucl. persic. a. ʒi. *hyosc.* ʒß. *camph.* ℈ß.
extract. croc. gr. vj. *opii* ℈ß.

M. F. unguentum pro illinendis temporibus. Huc pertinent *balsama hypnotica, unguentum anodynum Mynf. emplastra somnifera, theriaca* etiam sola, vel *requies Nicolai* in formâ cataplasmatis temporibus, vel pone aures, applicatur cum fructu.

Fomenta quoque ex omentis recens mactatorum animalium, vel ex pulmonibus, vel animalia tota cum fructu applicantur, ut columbæ & catuli per medium secti, calideque imponuntur, syncipiti, vel plantis pedum, item panis tostus vino malvatico inebriatus & applicatus, quæ omnia spiritus

egregiè demulcent. *Epithemata* quoque non ſunt de nihilo, & penè ſimilem, cum jam nominatis, habent effectum. Fieri poſſunt ex *rad. irid. Florent. paeon. herb. meliſſ. beton. ſalv. verben. ocymi, fl. anth. lil. convall. ſtœchad. arab. croci, ſem. hyoſcyam. alb.* quæ ſpecies ſequenti emulſione humectatæ applicari poſſunt:

℞. *ſem. lactuc. papav.* a. ℥ß. *nucl. perſicor.* ʒj. *hyoſcyam* ʒiij. *aquæ verben. ſambuc. ſolan. roſar. fl. tiliæ* a. q. ſ. M.

Poteſt etiam ex ſolis *foliis & ſem. hyoſcyami* fieri ſacculus, *vel ex aquâ roſarum deſtillat.* capiti imponi. *Sorbait* in vigiliis peſtis epithema commendat ex *flor. ſambuc. amygd. amar. nucl. perſic. aquâ verben. +to roſat.* cui & parum ⦶*i* addit. Huc etiam faciunt *oxyrrhodina ex aquis refrigerantibus c. +to, camphorâ & ⦶o, &* quandoq; ſola *aqua frigida* vel *lac tepidum.* Reliqua ab autoribus huc relata, ut *glandes ex opio, vel cortic. mandrag.* ſuffimenta ex *ſtyrace & opio*, & ex his *aquas deſtillatas*, & *pilas, ſeu poma ſomnifera*, â quibusdam pro arcanis habita, utpote vel minus tuta, vel minus efficacia, ſtudiosè prætermittimus.

Ad externa quoque referri poſſunt *muſica non nimis vocalis, cantus ſubmiſſior & blanda vocis modulatio, lenesque aquarum ſuſurri.* Hæc enim ſerum movent, ſpiritus demulcent, & ad cerebri meditullium blandè invitant, turbulentosque magis ſedatos reddunt. Unde non ſine causâ communiter muſicæ tribuitur, quod homines feroces effœminet; quod & *Chironem* feciſſe *Ovidius libr. 1. de arte* his innuit:

Phyllirides puerum citharæ præfecit Achillem,
Atque animos molli contudit arte feros.

Hinc & *Mæcenatem* hoc modo invitaſſe ſomnum *Seneca* ſupra citato loco refert.

CAPUT X.

Diætam ſubnectit.

IN *naturali*, ubi virium adeſt lapſus, & ventriculus appetit, cibi ſint laudabilis ſucci & laxioris conſiſtentiæ, quorum centra facile ſolvi poſſunt, ut juscula gallinacea, amygdalina, caponum, cerebella animalium, gelatinæ C.C. Carnes

ſine

ſint recentes non ſalitæ aut fumo induratæ, non ſint craſſiores, non annoſorum animalium, non aſſatæ nimis, ſed magis elixæ. Nec peccent ingeſta quantitate aut utendi modo, & tempore, præſtat non ſatiari, quam gravari cibo; inedia verò omnium maximè nocet. Contra ubi ſolidorum appetitus eſt dejectus, ibi ad comedendum perperam ſollicitantur ægri. Similiter ubi vires perſtant, ut in maniacorum vigiliis, analepticis non eſt opus. Ibi enim vires præſtat infringere, quam augere. Unde tunc magis conveniunt cibi tenues, humectantes, acidiusculi, ut & lactuca, quæ conciliandi ſomni gratia avorum cœnam claudebat, cum hodie ad appetitum excitandum ex acetariis noſtras dapes inchoet. Aromata non niſi ubi calor totius & ſtomachi deficit conveniunt moderato uſu. Panis ſit benè, ſed non nimis coctus, & bene fermentatus. Potus in febrium & maniacorum vigiliis ſit cereviſia tenuis, ſerum lactis caprinum deſtillatum & coctum, aqua hordei, decoctum ſcorz c. C. C. & aquæ deſtillatæ refrigerantes, uti & ſola aqua frigida.

In ſenum vero vigiliis etiam vini generoſi & 🜄i medicati moderatus uſus non nocet. In reliquo potu quantitas ſit paulo largior, non tamen exceſſiva. Nam ſicut juxta effatum *l. 2. aph. 11.* facilius potu, quam cibo reficimur; ita hîc magis nocet defectus, quam exceſſus. Quin ſæpè ſolus potus largior feliciſſimè ſanat vigilias.

In vitali aër non ſit luminoſus, lunæ & luminis removeatur ſplendor, ſitque humidiusculus, moderatè ad frigiditatem inclinans; In febrium verò vigiliis magis prodeſt calidus.

In animali præſtat ſtatim à cœnâ cubitum concedere, quam ſeriis multam noctem conſumere. Quo circa, cui ſanitas curæ eſt, cautius circa pernicioſiſſimas lucubrationes nocturnas mercari diſcat. Invigilet ſapientiæ ſtudio ita, ut & ſomno quiescat, immoreturque ſtudiis, ſed non immoriatur. Sin vero in illorum gratiam ſomno aliquid detrahendum eſt, eligatur potius antelucanum tempus, & præmittatur cœna Platonica, vel compenſet meridiationibus, quod noctu factum eſt diſpendium, imprimis ſi ſit ſenex æger. Quieſcat

in

in lecto molli, & decumbat inlatus sibi magis accommodum.

Motus & quies sint moderata, hæc tamen præ illo amica sit.

In *Excretis* alvus si officii sui sit immemor per superius dicta commone fiat. Venus ubi virium adest lapsus, proscribatur penitus. In reliquis, ubi vires cum ætate consentiunt, & ubi ejus usus diu est intermissus, honestis modis suadeatur.

Affectus animi furcâ & fuste expellantur, licet usque recurrant, ne generosissimorum medicamentorum vim eludant. Diluantur curæ uno vel altero vini moderato haustu, non ut mergat, sed ut deprimat ægram mentem.

Omnipotenti gloria!

ENthea Te virtus animi, Te fama parentis
Commendat, meritò hinc nomen adauget honor

Nob. & Clarissimo Dn. Doctorando, maturatis probè profectibus, & solidissimâ eruditione non minus ac moribus conspicuo, de novis honoribus ex animo gratulor & invidendos successus apprecor

PRÆSES.

Sonnet.

WAs der gemeine Wahn vom seltnen Phœnix schreibt/
Das kan **des liebsten Freunds** gelehrte Schrifft bezeugen.
Der Seelge Sperling lebt hier nun in eignen Zweigen/
(Es kröhnt der Lorbeer-Krantz im tode noch das Häupt)
Weil hier des **Vaters-Ruhm** den **Edlen Sohn** antreibt.
So kann ein Ceder-Baum wol in die Höhe steigen/
Wenn Sich die Aeste selbst hin zu den Wolcken neigen.
Wohl! dem ein solcher Ruhm in **Büch-** und **Kindern bleibt!**
Es weiß die weise Welt die weisen hohen Fragen/
Die vormahls **Elb'** und **Saal** in klugen Streit gebracht;
Biß endlich selbst der Todt den Ende-Schluß gemacht,
Nun wird die gantze Welt von Neuen-Frieden sagen:
Es scheint/ ob **Wittenberg** mit **Jena** sich vertragen/
Weil **Jena Sperlings-**Schrifft hier gantz vor rühmlich acht.

M. **Johann Christian Büttner.**